680

خانملر اصلاحی

بواثره دیدم اصلاح * خانملره اولور مصباح
وآنلرڭ حقـوقـلرن * بو تابدروب ایدراصلاح

مرتبه :
معلمه كامله بنت عزة الله قاسموا .

ناشرلری : برادران كريميلر :

قزان .
مطبعهٔ كريميه
۱۹۰۸

Казань.
Лито. Типографія „Братья Каримовыхъ."
1908 г.

اخطار

دین وملتمزنڭ ترقیاتی ایچون اصلاح ضرور اولدیغی کبی
اصلاحگده کماله کلمکی ایچون علم ومعارف ضروردر
بناً علیه بنده سوکلو قرده شلرمنڭ حاللرینی اصلاح ایچون
واتفاق اوزره حرکت قیلمقلری ایچون برقاچ ضرور
شیلری بیان ایدوب اوشبو رساله‌نی ترتیب ایتدم
واصلاحقه دائر شیلر بیان ایتدیکندن اسمینی
« خانملر اصلاحی » قویدم .

« کامله »

خانملر اصلاحی

هر بر خانملرده بره‌ر دانه‌سی اولنمق لازم اولدیغی کبی، مکاتب ابتدائیه ده‌ده قزطلبه‌لره درس ایدوب اوقوتمق هم مناسبدر.

بسم الله الرحمن الرحيم

« نيت »

نيت : براشنى كوڭل ايله قصد ايتمك ديمكدر. پيغمبرمز محمد عليه السلام حضرتلرى عمللر نيت ايله اولور نيتسز عمل عمل دگلدر همده هر كيمگه اوزينڭ نيت ايتديكى اولور ديمشدر. كمنڭده نيتى اينگو ويخشى اولسه ثوابلى اولور ونيتى يامان وبوزق اولسه گناهلى اولورشونڭ ايچونده هر آدمگه براشنى قيلورغه تلاديكنده اينگولكنى هم جناب حقنڭ رضالقينى نيت ايتمك تيوشدر چونكه نيت واخلاص الله تعالىنڭ رضالقينه وعمللرنڭ قبول الغينه ومحشرده هر بر آغرلقدن خلاص تابماقغه سببدر بناءً عليه حرمتلو خانملره توصيه ايدرمكه هر قايچان فائدهلى اشگزى اينگو نيت ايله باشلاب شول اشگزنڭ وجودكه چقماقينه اخلاص كوڭلگز ايله طرشگز نيتگز اينگو واخلاصگز تام اولسه هر اشگزده خدا ياردمچى اولەرق اشگز وجودكه چقار.

«علم»

علم قدرلی وشریف برشی درکه، هر انساننڭ سعادتلی وبختیار اولمقینه باش سبب اولور.

ایگنلرنڭ اورلق، ونباتاتڭ یمش ویرمکی ایچون یغمور نه قدر ضرور اولسه انسانلرنڭده حقیقی انسان اولوب مسعودیته وراحتله یاشامکلری وملی اشلری وجوده کیتورمکلری ایچون علم اول درجه ضروردر.

علم نادانلق قارانغولغنی کیتارور، کوڭلنی نورلاندرور الوغ درجه‌لره توتاشدرور. ایاسنی هرتورلی ناچار خلقلردن وهرتورلی بلالردن قوتقارور. بای بولونڭ یولنی وفقیرلکدن قوتولونڭ چاره‌سینی کوسترور بر شهرنڭ یاکه بر پادشاهنڭ بایلغی وقوّتی علم سایه‌سنده‌در.

قایو مملکتده علم وهنر کوب بولسه اول مملکتنڭ خلقی بای وپادشاهلری قوّتلی بولور شونڭ ایچونده جناب حق حضرتلری بلگانلر ایله بلمگانلر برابر اولورمی؟ اولمازلر دیه علمنڭ اعلا مرتبه‌ده اولدیغنی بلدرمش وبزلری علمگه ترغیب ایتمشدر. شونڭ ایله برابر پیغمبرمز محمد علیه السلام حضرتلری علم استمکنی ایرنلره هم خاتون قزلره فرض ولازم دیمشدر.

چونکه دینی وملی اشلرمزنڭ اصلاحی وترقیاتی وآدم بالالرینڭ مسعودیة اوزره ترکلك ایتمکلری ایرنلرڭ وخانملرڭ برچه بلملی ومعارفلی اولماقلرینه موقوفدر. اگر شویله‌ده بزم خانملرمز اویغانماسه‌لر علمده دون درجه‌ده اولسه‌لر وآنلره مخصوص مکتب، مدرسه‌لر ومعلوماتلی معلمه‌لر یتشوب علم، هنر، ادب، اخلاق ایله تربیه ایدلمسه‌لر دین وملتمزڭ کمال ترقی ایله ترقی ایتمیه‌چکی شبهه سزدر.

اتفاق ایله اجتهاد، همت ایله غیرت بریره جیولورلر ایسه‌هر

اشڭ وجوده کله‌چکنن هیچ شبهه یوقدر. نتاکه ابرلرڭ همتی تاولرنی قوبارور دیه‌شلر. لکن برایشه شروع ایتدیکمزده اختلاف وشخصیاتی بر طرفه براقملیدر چونکه برایشه اختلاف وشخصیات قاتوشور ایسه بدیهی اول اشڭ وجوده کلمیه‌چکنده هم شبهه توتلمیدر. معلومدرکه بزلرڭ هراشمزی آرتقه قالدرغان وملی اشلرمزڭ وجوده چقماوینه سبب اولان اوشبو اختلاف ایله شخصیاتدر.

ای قرنداشلر بلورمیسز دین وملت خدمتی نیداین خدمه‌در جناب حق طرفندن بیوریلان مقدس خدمة دگلمیدر اویله ایسه نچون شخصیات وتعصبلق ایله دین وملت اشلرینه خلاف حرکت ایده‌مز دین وملت اشینه خلافلق قیلو جناب حقنڭ اشینه خلافلق قیلو دگلمیدر. انصاف ایده‌ام اورینبورغ محکمهٔ شرعیه‌سی نظارتنده آلتی مڭدن زیاده محله اولوبده خانملره مخصوص افیسیالنی آلتی مکتبن اولمدیغی تأسفلی وآیانچلی حاللردن دگلمیدر بو توغریده انصافقه باقمق ووجدانمز ایله محاکمه‌قیلمق جمله‌اسلام قرداشلرمزه بورچ دگلمیدر؟

ای سوکلو خانملر اویغانمق زمانی یتدی، هرقایومز تربیه‌مزده اولان ایرنلرمزه حاللرمزی بیان‌ایدرك یاش قزلرمزڭ ترقیاتی ایچون طرشه‌اقلرینی مکتب مدرسه‌لر بنا ایتمکلرینی اوتنمك تیوشلیدر. هم اوزارمزده اتفاق اوله‌رق جمعیت‌لر یاصاب وآقچه‌لر طوپلاب ملت یولینه صرف ایتمك وممکن‌قدر یاش‌قزلرمزی علم وادب ایله تربیه‌لرگه طرشماق تیوشلیدر. نتاکه (عام بریغاچ ادب ایسه اول یغاچنڭ یمشیدر) دیمشلر.

«هنر»

هنر؛ شرعا ممدوح وگوزل برکسبدرکه ایاسینی محتاجلقدن وسائلچیلك قیلودن وسائر قصور وکیمچیلکلردن صاقلار آدملر قطارنن کورکام درجه ویرور هم راحت وطنچ حالن یاشاتور اما هنری

بولغان ایرنلر وهنری بولغان خانملر بتون عمرلرینی خوارلقده واسارتده اوتکاردیکلری کوزمز آلدنده در اویلاب قاراساق روسیه یورطنده نچه ملت ونچه درلو طائفه خلقلر اوله‌رق برگه یاشامقده‌مز اوشبولرنك ایچنده فقیرلکده وخوارلقده یاشاغان نه‌قدر خلقلر وارایسه کوبراگی بیچاره بزم مسلمان قرداشلریمز بونیدن؟ البته نادانلقدن وهنر یوقلقدندر.

درست: بزم مسلمان خانملری آراسنده قزبالالاره هنر علملری اوگرتمك اولقدر لازم وتیوشلی دگل دیه ایتسه‌لرده بتون عمرلرینی بایلق وراحتلك ایله اوتکارگان خانملرگنه ایتورلر لکن بزلر اشنی توبندن اویلاب عمرلرینی فقیره‌لکده وآغرلقده کچورگان خانملرنك حالنه قاراب عبرت آلورغه کرکدر. مثلا: برخاتوننك ایری اوله‌درده یدی سیکز واقغنه بالاچاغالاری قالادر شول زمان بوخاتوننك آغای انسی یا بایراق قرداش قبیله‌سی بولمیدر اوشنداق ایری فقیر اولدیغندن بالاچاغالرون تربیه قیلورلق مال وبایلغی ده قالمیدر یاکه بویتیمه خاتوننك اوز بالاچاغالرینی طویدروب تربیه قیلورلق هنریده بولمیدر ایمدی اویلاب قارایق بوخاتون یدی سیکز بالالرینی نچك طویدرسون ونچك تربیه قیلسون ونچك علم ادب اخلاق وهنر اوگراتسون البته ممکن توگلدر. حالی بوروشچه اولغاچ فقیره خاتون نه‌قیلسون چاره‌سزدن بالاچاغالرینی سائلچیلك قیلورغه وصوراشورغه چقاروب بیاره‌در بیچاره یتیم قالغان ایروقز بالالر تربیه قیلوچی‌لری اولماغاچ آبدراب یغلای یغلای صورانورغه وسائلچیلك قیلورغه چقوب کیتارلر شویله آچلی توقلی یوروب طماقلرینی طویدرورلر چنلاب قاراساق بزمدین قرده‌شلرمز وخانملر آراسنده بوندای حاللر بیك کوبدر ایمدی هرنچکده اتفاق اوله‌رق جمعیت خیریه‌لر یاصاب پاره‌لر طوپلاب بوکبی یتیم ویتیمه‌لرنك حاللرینه باقمق وبردرلو تدبیرلر قیلماق تیوشلیدر.

ای خانملر هنرلی اولکز!

عقل

حرمتلو قرداشلر جهان یوزنده نچه درلو مخلوقات ونچه درلو جان ایالری وار ایسه جمله‌سندن آرتق وحرمتلو اولغانی آدم بالالریدر چونکه جناب حق حضرتلری آدم بالالرینی کورکام روشده یاراتوب بوررگه آیاق توتارغه قول، سویله‌شورگه تل وایشتورگه قولاق وبردیکی کبی آنلک اوزرینه عقلنی هم ویرمشدر بو عقل ایسه انسانلری حیوانیتدن جهالت وظلماتدن وسائر یارامازاشلردن قوتقاره تورغان برشیدر عقل کبی بهالی وعقل کبی قدرلی هیچ شی بوقدر لکن بو کبی قدرلی برشینی اورنینه صرف ایدوب اورنسزیراره صرف ایتمکدن صاقلانمق لازمدر. اگر آدم بالاسی عقلنی علم ومعارف یولینه صرف ایدرسه عالم وفاضل اولور وعلمی ایله عامل اولسه یعنی کامل اجتهادینی صرف ایدوب دین وملت یولینه خدمت ایتسه شبهه سز ملت آتاسی وملت آناسی اولور بوندای ملی ومقدس خدمتلر ایله عمرینی کیچرون ذاتلرک اسملری تاریخ صحیفه‌لرنده یازیلوب قیامته قدر اینگولک ایله یاد ایدلور. ای حرمتلو خانملر سزلرده عقلکزی علم هنر ومعارف یولینه صرف ایدوب حقیقی ملت آنالری اولورغه طرشوکز شبهه‌سز اسملرکز تاریخ صحیفه‌لرنده یازلوب قیامته قدر اینگولک ایله یاد ایدلورسز. خدا قاشنده زور درجه‌لره اهل اولورسز جناب حق جمله‌مزه فائده‌لی علم وملی خدمتلر میسر ایلیه.

انسان

انسان اولمش ذات یمک ایچمک یاطمق ویوقلاماق یورمک وطورمق ونفسی تلادیکنی قیلمق ایله‌گنه انسان اولماز چونکه بوصیفتلر حیوانلرده هم واردر. توغروسی انسان اولمق ایچون اوقو هم اوقتو کرکدر واوقوب بلدیکی شیلرنی یرلی برینه صرف ایتمک وفایده‌لی اشلرنی وجودکه چقارمق کرکدر وبیگرا کده ملت ایچون قایغرماق وملت ایچون طرشماق وجاننی فدا ایتمک کرکدر بویله اولدیغنده‌غنه انسان چن انسان اولور.

فائده

فائده ایکی درلودر بری هر کمنڭ اوزینه گنه تیه تورغان فائده‌سیدرکه آنگا منافع شخصیه دیرلر وایکنچیسی اوزینه هم‌اوزندن باشقه‌لره تیه‌تورغان فائده‌درکه آنگا منافع کلیه وعمومیه دیرلر لکن منافع‌شخصیه‌سی ایله‌گنه انسان حیوان‌لقدن آیرلماز بلکه حیوان‌لقدن آیرلماق‌ایچون اوشبو منافع‌کلیه وعمومیه‌نی اعتبار ایتمك . واوشبوگا جان وتنی ایله خدمت ایتمك وطرشماق لازمدر . بزم‌کوز توتوب تورغان ملی انسانلرمزڭ بعضلری منافع کلیه‌نی اعتبارغه آلماینچه شخصیاتنه ایاروب کوب اشلرنی‌قوللرندن یبارمیه سبب اولمقده‌لردر وکوب اعتبارلی انسانلره‌مزڭ آبرویلرنی یبارگان اوشبو شخصیات ایله نفسانیتدر .

ای حرمتلو خانملر !

اوز فائده‌گزیگنه قایغورتمه‌گز واوز نفسگزیگنه تربیه ایتماگز نه‌قدر فقیر ، ونه‌قدر یتمه‌لر واردرکه اوستلری یالانغاچ ، طماقلری آچ ، وعملدن بی‌خبرلردر بونلرڭ حاللرینه دقت‌واعتبار ایتمك ایڭ برنچی بورچمزدر .

اویغانمق زمانی

سوکلو قردشلر بوزمان غفلتدن کوزمزی آچوب علم‌هنر ومعارف یولینه کوز توتماق زمانیدر واوزمزڭ انسان ایدکمزی بلوب ودشنوب کامل انسان اولماغه طرشماق زمانیدر . بزلری غفلتده قالدرغان ، اسارت وخوارلقده یاشاتکان جهالتمز واتفاقسزلغمز ایدی ایمدی‌جهالتدن قوتلماق واتفاق ایله اشلرمزی اصلاح ایتمك زمانی کیلدی کیلوگز خانملر بایلرمز وفقیره‌لرمز واولوغلرمز وکچیلرمز برجان وبرتن کبی اولوب علم‌ومعارف یولینه طرشایق جمعیتلر یاصاب آقچه‌لر طوپلاب ملتمزڭ آلغه کیتماکینه باصقچ ویناکچی اولایق ربم جمله‌مزه الفت

ویروب خدمهٔ ملیه‌ده دائم اولماقمزنی نصیب ایلیه .

اسلامیت

١) اسلامیت آدم‌بالالرینک دنیا و آخرة سعادة وراحتینه بر وسیله اوله‌رق هلاکت وخوارلقغه سبب اولان اشلردن منع ایدوب اصلاح وسعادتکه سبب اولان اشلر ایله امر ایتمشدر .

٢) خداتعالی ایله بنده آراسنک وبنک ایله بنک آراسنده اولغان حقلرنی بلدره‌شدر .

٣) جناب حقنک ذات مقدسینی بنده‌لرده بولا ترغان توغمق توغدرمق یمک ایچمک کبی صفتلرنک جمیعسندن تقدیس وتنزیه ایتمش یعنی پاکلامشدر .

٤) مجوسلکدن پت‌لرغه واوتلارغه تابنمق کبی باطل اعتقادلردن قوتقاروب خدانی برله‌مک وتوغری یولغه کونلمک ایله امر ایتمشدر .

٥) آدملره نماز اوقومق ایله امر ایده‌رک طهارتنیده اول نمازغه شرط ایتمشدر . نماز وطهارةنک علم طیب جهتندن نه‌قدر فائده‌لری اولدیغنی طبیب حاذقلر بیان ایتمکده‌لردر . اما الله‌تعالی گه مناجت قیلماق کبی معنوی لذتلری باشقه اولدیغی کبی یوم جزاده خداطرفدن ویرله‌چک بشارة واجرلر بولاچغی اوشندق بیان ایدلمشدر .

٦) کرک بای وکرک فقیر کرک ایر کرک خاتون اولسون یلده بر آی روزه توتماقنی قواعداساسیه‌دن ایتمشدر کوکلی قاتی وغافل آدملره آچلقنک آچیسنی تاتوب مسکین وفقیرلره شفقت ومرحمت ایدرگه یول اوگراتمشدر .

٧) ایگنچیلره عشر ونصاب ایالرینه زکوت وفطر کبی صدقه‌لر واجب ایدوب اسلام دایره‌سنک اولان فقیر ومسکین وابن سبیل ، طول ویتیملرنی آچلق بلاسندن قوتقارمشدر .

٨) اسلامیتنک هربر قاعده‌سی نه‌قدر اسرار وحقایقنی مشتملدرکه

فن‌ایالری عقل ووجدانلری ایله فکر وملاحظه ایدوب مسك وعنبردن لذتلرك جان آزقی تابمشلردر .

٩) اسلامیت شرك ظلم، کذب، غیبت، حیله، خیانت، حسد، نفاق کبی یامان صفتلردن وآدملرنی بربرندن آیرورغه ونفرتلانورگه سبب اولان نچار اخلاقدن منع ایدوب توحید، عدالت، توغریلق، اخلاص، طهارة، عفت، بهادرلق، مروة، توکّل، شفقت ومعاونت کبی آدم بالالرینه فائده‌لی اشلرنی امر ایتمشدر .

١٠) اسلامیت ایراره بردن آرتق خاتون آلمقده طنچسزلق ومشکللك اولدیغنی بیان ایدوب (خاتونلرگزنك آراسینی تیگزلرگه کوچگز یتماس گرچه خاتونلرگز آراسنی تیگز تر توغه طرشسه‌گز ده دیه‌رك) برخاتون ایله تورمقنی آرتق کورمشدر .

١١) هیچده بالاسی بولمغان کمسه‌لرنی نسل‌سز قویماو ایچون ومنکوحه‌سی خسته بولغانلری زنادان صاقلاو ایچون یاکه برخاتون‌ایله عفتنی صاقلارغه قادر بولمغان کمسه‌لر ایچون تعددالزوجات ایله یعنی بردن آرتق‌خاتون آلمقنك درستلکی ایله یول کوسترمشدر لکن هرقایوسینی آیرم آیرم یورطده توتوب کیوم صالوم آشاو ایچولرنده وباشقه خصوصلرده تیگز قیلمقنی شرط قیلمشدر .

١٢) الفت ومحبتلری اولمغان یاکه طبیعتلری بربرینه کیلوشمگان یاکه آرالرندن برسی بوزق ویامان اولوب بربرینی هلاك وخراب ایتمك خوفی بولغان کمسه‌لره طلاقنی مساعده ایتمش وعمرلك حسرتلرندن قوتولورغه یول کوسترمشدر،

١٣) اسلامیت اوقوماق ویازمق، علم ومعارف، هنر، کسب، ادب واخلاق، عدالت، صداقت، نظافت، استقامت کبی شیلری تعلیم ایده‌رك ظلم خیانت، کینه، عداوت، حسد، غیبت، اوغریلق کبی اشلردن منع ایتمشدر. حتی براونك اوغرلادیغی نرسه‌سی اون درهمدن آرتق بولسه اوغرینك الینی کیسمك ایله جزاء تعیین ایدوب طنچلقنی میدانغه قویمشدر .

۱٤) اسلامیت زناقیلمقدن منع ایتمشدر بونلرنڭ شرعاً چون ممنوع اولدیغنه فکر یورگوزب مطول کتابلردن فلسفه‌سینی تفتیش ایتساك چیکسز ضررلر وارلغی کوب دلیللر ایله اثبات ایدلمشدر. جمله دنیری شانکر وسیفلیس‌گه بقالم بوکبی عائله‌لرنڭ تامرینی قورته تورغان خسته‌لقلرنڭ اوشبو زنادن ومتعدد نطفه‌لردن پیدا اولدیغینه کم انکار ایدر بو ایسه زنانڭ حرام ایدیکنه برنچی دلیلدر.

۱۵) اسلامیت دوڭغز ایتینی حرام ایتمشدر بونڭ حرمیتنه سبب وفلسفه‌لری کوبدر جمله دنیری دوڭغز ایتنده تریحین نامنده ضررلی قورتلر وارلغینی میقرسگوب دیگان آلة وقورال ایله بلمشلردر نچانکه علم طب ترقی وکماله کیلدکده آشالمایه‌چغی شبهه‌سزدر.

۱٦) اسلامیت دینداش قرنداشلرمز ایله الفت ومحبتلی حالده یاشاب الوغلره حرمت وکچکلره شفقت وآرالرنده‌غی قصورلرینی اصلاح وبربرینه معاونت وحسن معاشرت ایله امر ایتمشدر اسلامیتڭ بونلردن باشقه کوب حکمت وسرلری واردرکه استدیکی آدملر مطول کتابلره مراجعت ایتسونلر.

ای حرمتلو خانملر غفلتدن اویغانوب ترقیات اسلامیه‌گه خدمة ایتمك کبی مقدس خدمة اولمدیغندن سزلره‌ده توصیه ایدرمکه جمله‌ڭز اتفاقده اوله‌رق ترقیات اسلامیه‌گه چن کوڭلدن اجتهاد ایده‌سزلر!

« اتفاق »

ملتمزنڭ آلغه کیتمکینه برسبب واردرکه اولده ایسه اتفاق واتحاد ایله یاشامك یعنی کوڭلمزده‌گی کونچیلك وتکبرلكلرمزی بتروب الوغلرمز وکچیلرمز برجان وبرتن کبی گویه برآتا وبرآنا بالالری کبی اوله‌رق برچه حرکت ایتمکدر. نتاکه پیغمبرمز محمد علیه السلام همه مسلمانلرنڭ بربرینی سویمکده بربرینه محبت ایتمکده

هم قزغانمقده مثالی بنده‌نڭ جسدی کبیدر براعضاسی آغرسه باشقه اعضالری هم آغرر دیمشدر دیمککه براعضانڭ راحتسز وخسته اولدیغی زمانده جمیع اعضاغه اثر ایتدیکی کبی برمؤمن بنده‌گه بلاقضا زیان وضرر کیله ایکان جمله‌مؤمن بنده‌لرقایغرشماق تیوشدر. ایمانلی بنده‌لر بویرده صنالورلر وبویرده ایمانلرینڭ کامللگی بلنور قرداشلك وبرلك شونده ظاهر بولور.

حکایه

کونلرده برکون برآرسلان کوب اوگزلرآراسنه باروب کرورده آرالرندن برینی توتارغه تلر. لکن اوگزلر اتفاقده اولدیقلری سببلی بریرگه‌جیولشوب آرسلاننی اوزلرینه یاقن یبارمازلر موگزلری ایله سوزه‌رلر آرسلان قایو یاقغه ایلانوب توتارغه تلاسه اوگزلرده شول یاقغه‌ایلانوب موگزلری‌ایله آرسلانغه هجوم قیلورغه حاضر تورورلر صوڭره آرسلان بواوگزلرنڭ اتفاقلرینی سیزوب توتاآلمایه. چقنی آلداغاچ حیله‌قیلورغه اویلاندی‌ده اوگزلرنڭ برسینه ای‌دوستم اوگز سین ایبداشلرڭدن آیرلساڭ سڭا هیچده تیماس ایدم ایکمز دوست بولور ایدك دیدی. احمق اوگز دشماننڭ سوزینه اشانوب ایبداشلرندن آیرلوب آولاق یرده یوردیکنده الیگی آرسلان کلدیده راحتلانوب یالغز اوگزنی پارچه پارچه قیلوب آشادی.

حصه

دنیاده اتفاق کبی قوتلی برنرسه‌ده یوقدر اتفاق برلان دشمانلرنی هلاك قیلو بیك آساندر بریرنڭ اهالیسی برکیڭاشده بولسه‌لر آلارغه دشماندن قورقو بته‌در. نیدا این‌گنه فائده‌لی اشنی قیلورغه تلاسه‌لرده قوللرندن کیله‌در امّا اتفاقلری بولمغانلر آخرنده هلاك وخراب بولورلر نتاکه اوّلده بولغان پادشاه‌لرنڭ کوبراگی اتفاقسزلق سببلی بتمش‌لر ومنقرض اولمشلردر. ای سوکلو خانلر اتفاقدن آیرلمه‌ڭز!

جمعیت جیولش

جمعیت وکینگاش مجلسلری یاصاب دینی وملی اشلرمزی قارامق وآلغه یباروره طرتماق وآرالرمزی اصلاح ایتمك وقرداشلکمزی آرتدرمق ایچون اتفاق ایله کینگاش ایتمك وتیوشلی تدبیرارینی قیلمق شرعاً ممدوح وکورکام اشلردر اوشنداق برشیگه قرار ویردیکمزده کوبنك فکرینه وتلادیکنه اعتباراً قرار ویرمك شرعمزنك امرعالتیدر . نتاکه پیغمبرمز محمد علیه السلام حضرتلری بنم امتلرم ضلالت ویامان لقغه جیولشماسلر اگر جیولشدقلری وقت آرالرنده اختلاف چقسه کوبنك فکرینه موافق قرار ویرگزدیه بیورمشدر. بوحدیث شریفنك معناسنی یخشی فکر وملاحظه قیلور ایسه‌ك اسیزد وجمعیتلر یاصاب اوز احتیاجلرمزی مذاکره قیلماقمزنك تیوشلی ایدیکی وبعض مسئله‌لرده اختلاف بولسه اکثریت طرفینه وکوبنك فکرینه موافق قرار ویرمك لازم ایدیکی آچق فهملانه‌کدر.

عجبا! شرعمزنك کوستردیکی یولی بویله اولدقده جمعیتلر یاصامایچه اوز احتیاجلرمزی مذاکره واصلاح قیلمایچه غفلتده یاتماقمز انسانیتمی یا؟ البته انسانیت دگلدر. ایمدی ایرنلرنك احتیاجلری اولدیغی کبی خانملرنگده اوز احتیاجلرینی قایغرتماق وتقصیراتلرینی اصلاح ایتمك برنچی وظیفه‌لریدر دین وملتمزنك آلغه کیتمکی خانملرنك اتفاق ایله اش قیلماقلرینه واصلاح جهتینه طرشماقلرینه موقوفدر ایرنلرمزگنه طرشوب خانملرمز شویله‌ده غفلتده یاتسه‌لر ترقیاتمز کمالتکه ایروشه‌چك دگلدر.

اخوت

بتون کرهٔ ارضده اولان اسلام قرداشلرمزنك بروجود وبرجسد کبی اولمقلری وقرداشلکلرینی فعلا میدانه قویمقلری شرعاً فرض ولازم برعملدر. آرامزده اولان عداوت، اختلاف، نزاع، غیبت، حسد،

کینه ، ظلم ، جبر ، خیانت ، حیله کبی شیلرنی بتروب آرامزی اصلاح ایدشمك وبربرمزه شفقت ومرحمت ایده‌رك معاونتده بولنماق ایـك برنچی وظیفه‌مزدر. نتاکه پیغمبرمز محمدعلیه‌السلام حضرتلری (مؤمن مؤمن‌نك کوزگوسیدر مؤمن مؤمن‌نك قرداشیدر مؤمن‌مؤمن‌گه قارشی بنا ویورت کبی در بری برینی توتار) دیمشدر. یورتنك هر بر کیساکلری بری برینه محتاج وهمه کیساکلری برچه برکتلمشدر. بنانـك برطرفی یاخود برپوچماغی والسه زینتی کیتار وتوباسی تیشلسه بنانك خراب بولوینه سبب اولور شونك کبی مؤمنلرنك آرالری بوزلسه اختلاف وعداوت میدان آلسه قرداشلـك اعتبارغـه آلنمـاسه بـدیهی الفت ومحبتلری محواوله‌رق دین وملتك ودنیـاوی معامله‌لرینك آرتـده قاله‌چغی ودشمان قولی آستنده اسیراوله‌چقلری شبهه‌سزدر بناءً علیه بوکبی اشلری خاطره آلوب قرداشلکمزی آرتدرمق بربرمزی نصیحت ایدشمك وآرالرمزی اصلاح ایتمك تیوشدر.

ای حرمتلو خانملر اخوت واصلاحدن آیرلمه‌گز !

« شفقت واعانت »

شفقت‌واعانت شرعاً ممدوح وکورکام صفت اوله‌رق ایـك خیرلی وایك ثوابلی عمللر دندر. مثلا: فقیرلرك ویتیملرك وتوتقون کمسه‌لرك حاللرینی بلشمك واعانت قیلمق.

۲) اعانت قیلورغه قولـکدن کیلمسه آچیق یوز وتاتلی‌سوزلر ایله شفقت ایتمك.

۳) صوقر کمسه‌لره یول کوسترمك.

٤) آدملره اذا وجفا ویره‌تورغان نرسه‌لرنی یول اوستندان آلوب تاشلامق.

٥) سوزینی آکلاته آلمی تورغان کمسه‌لرنك سوزلرینی بیان ایتمك.

٦) ایکی کمسه آراسینی توزاتمك و دوستلاشدرمق.

٧) بر کمسه‌گه قول یا که تل ایله یاردم ایتمك .

٨) کورشیلرگه یوموش ویرمك .

٩) جیاولی کمسه‌نی آتینه اولترتمق.

١٠) اهل عیالینی وبالالرینی تربیه ایتمك .

١١) قرض ویرمك.

١٢) آدمیلرنی فائده‌لندرمك ایچون یلغه‌لر جرمق، کوپرلر صالدرمق، قیولر قازتمق.

١٣) مسجد مدرسه‌لر بنا ایتمك وکتابلر وقف ایتمك .

١٤) علمگه خدمة ایته‌مك .

١٥) امر معروف نهی منکر قیلمق .

١٦) خوجه بولغان کمسه‌یه خدمتکارلرینی رعایه‌قیلمق ویخشی تربیه‌ایتمك چونکه خدمتکارلرده خواجه‌سی کبی برانساندر الله‌تعالی‌نڭ برحکمتی وامتحانی سببلی آنڭا خدمتکار اولمشدر. بناءً علیه آنلرنی خوار کورمك واورنسز آچیغلانه‌ق هم آشاو ایچو وکیوم صالوملرنده قسانچیلق قیله‌ق تیوش توگلدر. خدمتکارلرگزی اشکه قوشقانده نچك اشلرگه تیوش ایدیکنی اوّل توشندرگز اشلرگزی قوشقانچه اشله‌سه‌لر خیانت قیلمسه‌لر اول‌خدمتکارلرنی غنیمت‌بلگز اگرقوشقانگزچه‌اشلی آلماسه‌لر عفوقیلوگز تکبرلانمه‌گز جیکرمه‌گز آنلرنی رنجتمه‌گزخدانڭ ویرگان بایلغینه وخواجه‌لغینه شکرایدوب آلدگزده خدمةایدوچی خدمتکارلرنی اللهنڭ زورفضلی‌دیوب بلگز. اعتبار ایدگز خواجه‌لق نعمتینه شکرقیله‌بلمگان بایلر فقیرلکگه قالوب اوزلری کشیگه‌یالچی اولدقلری هریرده کورلمکده وایشدلمکده‌در.

ای‌حرمتلوخانملر یاردملی وشفقتلی اولگزخدمتکار وآصراولرگزی یخشی تربیه ایدگز!

« حیاء ادب واخلاق »

حیا: اویالمق معناسنده‌درکه شرعا ممدوح برصفتدر. حیالی ادبلی واخلاقلی اولمق هروقت خیراشلره سبب اولور شونڭ ایچون ادب وحیانی ایماندن برشعبه دیمشلر دیمك برکسه‌نڭ ادبلی وحیالی اولماقی ایمانی وارلغینه علامتدر. ای حرمتلو خانملر حیالی اولڭز ادبلی وکورکام اخلاقلی اولڭز دین وملتمزنڭ کمالینه سبب اولان کورکام صفتلر اوشبومیادر هم ادب واخلاقدر اوشبونڭ ایچون توصیه ایدرمکه اجنبی ایرنلره کورنمه‌ڭز وآنلرایله سویله‌شمه‌ڭز آتا آنالرڭز آلدنده التفاتسز قیلانمه‌ڭز اوراملرده قچقروب سویله‌شمه‌ڭز وقچقروب کولماڭز کوب سوزلاشمه‌ڭز قاپقه‌تو پلرینه چقوب وجیولشوب هرتورلی سفسطه‌لرنی سویلاب شارقلداب اولترمه‌ڭز واورامدن اوتکان هربر کمسه‌لرگه کوزصالمه‌ڭز ایرڭز ایوده‌یوق وقتده آدم بالاسی کسب هوا قیله‌تورغان باغچه‌لردن باشقه بازارلره وصبان طویلرینه وجیونلره چقوب ایرلرایله آراله‌شوب یورمه‌ڭز بونلر هرقایوسی ادبسزلکدر ویمان صفتدر. بونده‌ای یامان عادتلردن صاقلانمق تیوشلیدر.

ای خانملر ادبلی وحیالی اولڭز!

« دعوة »

دعوةکه اجابة واجبدر یعنی بریره آشقه چاقرغانلر ایکان چاقرلمش ساعتکه باروب یتمك تیوشدر بعض یرلرده شونداین عادت واردرکه چاقرلمش مجلسکه برایکی ساعت حتی اوچ ساعت کچیکوب وارورلر یعنی جیولوب یتوب مجلس اوتکارگانچی دورت بش ساعتلر اوتوب کیتەدر نه قدر وقتلر اسراف وبوشقه اوته‌در. اوشبونڭ ایچونده هرشهرده وهر قریه‌ده برنظام وترتیب یاصارغه کرکدرکه چاقرلمش ساعتنه هرکیم کیلوب یتسون اول وقت چاقروچیغه هم

مجلسده‌گی کوتوب اولطروچیلره نه‌قدر گوزل وراحت اولور ایدی .

« مجلس »

مجلس کورکام برجیولشدرکه هرکم بربریله تانوشوب وکورشوب قرداشلکلرینی آرتدرورلر اوشبونك ایچونده مجلسلر ادب وانصاف دائره‌سنده اولمالیدر غیبت سویلامك براونی مسخره قیلماق یاکه براونك یوزینی قزارتمق یاکه برایکی کشیگنه قولاقدن قولاقغه پش پش ایتوب سویلاشمك وکولشمك یاکه هیچ فائده ویرمای تورغان مالایعنی سوزلرنی سویلاب مجلسده‌گی آدملرنی کولدرمك هرقایوسی ادبدن خارج یارامغان اشلردر نتاکه پیغمبرمز محمد علیه السلام حضرتلری کشیلرنی کولدرمك ایچون مسخره بازلق قیلوب یالغان سوزلر سویله‌گان کشی‌لرگه نی اوکنچ! نی اوکنچ! دیمشدر .

ایمدی ممکن قدر فائده‌سز ویاشرون سوزلرنی مجلسلرده سویله‌ماینچه هرکم آچق یوز شاد کوکل ایله اولطروب قرداشلکنی ومحبتنی آرتدروردای یاکه دینمزه فائده ویروردای سوزلرنی سویلامك تیوشدر .

ممکن قدر مجلس‌نك اوزینه تیوشلی ادبلرینی استاذبیکه‌لرمز بلمگانلره آڭلاتورغه وبلدرورگه حقلی وبورچلی درلر .

« کونچیلك وغیبت »

کونچیلك قیلماق وغیبت سویلامك شرعاً حرام ومذموم صفت اولسه‌ده اسلام‌خانملری آراسنده‌کوندن کون کوبایمکده وآرتماقده‌در برخانمده اولغان درجه‌نی یاکه علمنی یاکه بایلقنی وهنرنی وغیری شونك کبی شیلرنی کونلاب بوصفتلرنك وبودرجه‌لرنك آندن کیتووینی تلاو نچك‌کنه‌بولسه‌ده آنك یوق عیبلرنی بارایتوب خاتون قزلر آراسنده خصوصاً مجلسلر حضورنده‌غیبت وافتراً قیلوب سویلاب

یورو وآنی کشی کوزینه یامان کوستروركه وآبروینـدن توشرركه طرشو عادة مشهوره بولوب کیتمشدر.

ای عزیزه خانملر وای حرمتلوقرندا شلر قایسمزده بولسه بودنیاغه منگو طوررغه کیلمادك وقتلیغنه عمرمزی سوروب برمنگولك آخرت یورطینه سفر قیله چقمز بناءً علیه دنیادن هجرة ایده چکمزی وجان ویره چکمزی وقبرده گی سؤاللرمزی هم عراصات میدانند‌ه قارالاچق دفترلرمزی خاطرمزه آلوب تفکر وانصاف ایده لم نچکده بولسه کچکلرمز الوغلره کچیلك کوستروب وشرعگه مخالف بولمغان اورنده اطاعت قیلوب وسوزلرینی طڭلاب آنلری حرمتلایه لم والوغلرمزده کچکلرمزه مرحمت نظرلری ایله قاراب رحیم وشفقت قیلالم وممکن قدر خیرخواه اولالم کونچیلك وغیبتنڭ چوغالماغی هب جهالتدن کلمکده در.

ایمدی بوکوندن صوڭ اوشبو جهالتنی بتوررگه طرشماق وغیرت ایتمك لازمدر نچکده اولسه استاذبیکه لر ومعلمه خانملر اتفاق ایله حرکت ایدوب برمسلك وبرطریق وبر ترتیب ایله قزبالالره ادب واخلاق اوگراتوب دینچه واسلامیتچه تربیه قیلمق کرکدر بوایسه برنچی طلبمزدر.

قزلر تربیه‌سی

قزبالالر آتا آناقولنده وقتلیغنه براماننـدرلر شونڭ ایچونـده آتا آناغه تیوشلی درکـه قزبالالرینی قوللرندن تاپشرغانچه غه قدرلی علم هنر ادب واخلاق ایله تربیه لاب یورط تربیه لاو ودنیانی توتـه بلو کبی معیشتکه دائر بولغان شیلرنی اوگره تمك وبلدرمك همده هراشنی نظافت اوزره قیلماقنی توصیه ایده رك آش پشرمـك ومجلسکه دائر بولغان طعاملرنی پشرمك یورط ایچینی زینتلامك وطوزانلرینی سپرمق وتازارتمق کیوم وکرلرنی یومق تگوتکمك چیگوچیکمك کبی قول

هنرلرینی اوگراتمك وغیری ادب واخلاقنی وفائدەلی هنرلرنی اوگراتمك وبلدرمك جملەسی آتا وآنا اوستنه لازم وتیوشدر اوشنداق قزبالالرنی اجنبی ویات ایرلره قارامقدن وآنلرایله سویلاشمكدن دوست واحبابلری اولان خانملرینه یالغز قوناقغه یاكه قونارغه یبارمكدن صابان طویی وجیونلركبی هرتورلی اوین وكولكی میدانلره یبارمكدن واویوگه یالغزینی قالدروب كیتمكدن یاكه یاط ابیلرگه تاپشروب كیتمكدن بازارلرغه چغارمقدن ایگن اورەق، پچەن جیمق كبی ایرلر آرالاشقان اومەلرگه یبارمكدن وغیری شونڭ كبی تیوشسز اشلردن وتیوشسز یرلردن صاقلامق وطیماق آتا آنا اوستنه لازم وفرضدر آتا آنا قزبالالرینی اوشبودرجه تربیەلب اوستردیكی صوڭنده نسلی یخشی استقامتلری گوزل اولەرق دیانتلی دنیاسنی كوتاردای یكتگه تاپشرمق تیوشلیدر بعض آدملر بولادركه یكت طرفندن كلمش اياچی‌نڭ سوزینه ودیملاوینه قاراب واینانوب قزینی تاپشرادر امّا اوزی شول یگتنڭ نسلی، دیانتی واستقامتی ودنیا كوتوشی توسی وقیافتی هم یاشی نچكدر اصلا آندان خبری بولمیدر شونڭ ایچونده كوب قزلر واردركه آتالری تفتیشسز ویردیكندن بارغان اورنلری یاكه یكتلری موافق اولمدیغندن چارەسز آیرولشورغه مجبوره بولوب آیرولشوب منگولك سعادتلرندن محروم قالورلر وبعض‌لرینڭ ایرلری ظالم اولدیغندن آیروله آلماینچه ظالم ایرلرڭ قول آستنده اسارتده تورلو بلا ومحنتلر ایله عمرلرینی كچرورلر اوشبونڭ ایچوندە آتا آنا اوستنه لازم وفرضدركه قزلرینی بلمسز یره تفتیشسز بازارغه چغاروب آت صاتقان كبی صاتماسونلر بلكه آخرینی اویلاب اشنی قیلسونلر. ربم جمله قزبالالره كوركام بختلر ویروب بتماز سعادت وبتماز راحتلر نصیب ایلیه.

نكاحلانو

تربیه قیلورغه اقتداری بولغان بالغ ایرلرڭ بالغه قزنی نكاحلانمقلری

رسول الله‌نـنگ سنتیدر . بناءً علیه نـکاحلانـدیقلری صوکنـده شریعتچه
وسنتچه تربیه قیلماقلری برنچی مطلوبدر چونکه خاتونلر ایرلرنگ
منگولك یولداشلری وحقیقی سرداشلری اوله‌رق ایرلرنگ دیانتینی
صاقلارغه تقوی‌لقینی آرتدرغه سببدرلر گویا ایر ایله خاتون بربرسینه
نظراً اوستلرینه کیگان کیوملری منزلنده‌در . نتاکه کیوم آدم بالاسینی
صووق‌لقدن واسسی‌لکدن صاقلایدر ایدی شونگ کبی ایر ایله خاتونده
بربرسینگ سرلرینی وقصورلرینی هیچ کمگه فاش قیلمایچه ایچلرنده
صاقلارلر وبربرینی تربیه‌قیلورلر وبربرینگ خاطرلرینی قالدرردای
وآرالرنده‌غی محبتلرنی یبارردای یامان وشرعگه مخالف سوزلرنی
اینوشماس‌لر بلکه ممکن قدرلی طاطو ومحبتلی حالده معشیت ایدرلر
اگر ایر ایله خاتون بربرینگ خاطرلرینی قالدرمایچه الفت ومحبت
اوزره ترکلك ایدرلر ایسه طنچ وراحت یاشامقلرینه ورزقلرینگ
برکتینده ومعیشتلرینگ طاطلی ولذتلی اولماقینه الوغ سبب ایتکان
بولورلر. جناب حق جمله ایرنلره انصاف واستقامت ویروب خاتونلرینه
محبتلی حالده راحت وطنچ یاشامقلرینی میسر ایلیه .

ایرلر وظیفه‌سی

حرمتلو ایرلره خطابا دیورزکه ! برهونگ عزیزه وعفیفه قزنی نکاحلا-
ندیغگز صوکنده شول نکاحلانمشگز برنچی یولداشگز وبرنچی سرداشگز
اوله‌رق سزلری تربیه ایدر وهر وقت خدمتگزده طیار طورور بناءً علیه
سزلرده شول یولداشگزی توبانده‌گی بیان قیلدیغمزچه تربیه قیلورغه
طرشوگز هم تربیه قیلورغه بورچلیسز چونکه قرآن کریم وحدیث شریف
ایرلره خاتونلری ایله گوزل معاشرت اینمك توغروسنده آچق فرمان ایلمشدر
مذکور فرمانني برینه کتورمك هر برمسلمان قرداشلرمزذمه‌سنه لازم وفرضدر .
١) خاتونگ ایله هراشده گوزل معامله ایت .
٢) هروقت خاتونگا آچق ویاقتی چرایگ ایله باق .

۳) اورنسز اورشمه واورنسز جیکرمه هم‌اورمه .

٤) کرك بولغان نرسه‌لرینی آلوب ویر .

۵) اوسنینی یالانغاچ وطماقینی آچ قیلمه .

٦) مرحمتلی وشفقتلی ویومشاق تللی بول دین اوگرەت نماز وعبادتینی قالدرماسون .

۷) خطالق ایله برشینی یوغالتسه یاکه واتسه اوروشمه عفو قیل حتی آز برشی اولغانك بلمەشکه صالوش دنیابولغاچ آندی کیمچلکلرگنه بولور .

۸) سینی یاراتمایمن یاکه اوستنگا ایکنچی خاتون آله‌من دیب کوڭلینی جراحتلامه بلکه سنی بیك یاراتام خدمتنگا رحمت دیه تشکر اوقوب آنی شادلاندر .

۹) خدمتنك قصورلق تاپساك وعظ طریقی ایله یخشی‌لابقنه اوگرەت .

۱۰) هر وقت ایوده‌گنه طوتمه اوزك ایله برگه کسب هوا قیلورغه آلوب‌چق یاکه قوناقغه آلوب بار .

۱۱) خاتونڭنی آچولاندروردای سوزلر ایتمه صبرلی بول .

۱۲) خاتونڭنی یامان وقباحت سوزلر ایله سوکمه بو ایسه شرعا ممنوع ومذموم اشدر .

۱۳) شریعت قوشماغان اشلر ایله کوچلامه .

۱٤) اوطن یارو واوطن کیسو ، آت یگو ، آت طوغارو وآت طویدرو کبی آنلار ذمه‌سنه لازم بولمغان اشلرنی اشلاتمه .

۱۵) بربره کیتساك یاکه سفره چقساك خاتونگا ایتوب وبلدروب کیت آغرماق واولمك یاکه باشقه برر تورلی اشلر بولوب کیتو احتمالی بار شول وقت خبر ویررگه قاید ایدکنڭزی بلماینچه طورماسون .

ایرلرك اوشبو قدر وظیفه‌لرینی بیان ایتدیکم صوڭنده خاتونلر ایله محبتلی والفتلی حالده معیشت ایتمکلرینی برنچی درجه آرزو ایدرم ربم کورکام ترکلك میسر ایله‌گای ایدی .

خاتونلر وظیفه‌سی

حرمتلو خانملر آتا آنا قولنده وقتلیغنه عمرلرمزی کچروب ایرگه تاپشرلدیغمز زمانده ایلڭ سوکلو یولداشمز وایلڭ یقین سرداشمز اوشبو ایرلرمز اولدیغندن توبانده بیان قیلدیغمزچه آنلرنی حرمتلامك وتربیه ایتمك ذمه‌مزده‌گی شرعا لازم اولان حقلردر .

١) ایرڭ آلدنده ادبلی وانصافلی بول .

٢) ایرڭنی الوغ توتوب حرمة ایت قدرله .

٣) خدمتنده حاضره بول باش تارتمه .

٤) شرعگه خلاف بولغان اشکه کوچلامگانده امرینه اطاعت قیل .

٥) قوشقان اشلرینی یاقتی یوز اخلاص کوڭل ایله ینکروب اشله .

٦) سفرگه چقسه آرتندن اوزاتا چق وقایتسه قارشی آل .

٧) تربیه‌لاب آشات وتربیه‌لاب ایچرت .

٨) کیوملرینی جووب وآغارتوب پاك قیلوب توت .

٩) ایرڭ ادبکه اوگره‌تسه رضا اولوب قبول ایت

١٠) اورشقان زمانی بولسه صبر ایت .

١١) ایرڭ ایوده وقتنده کورکام ویخشی کیوملرڭنی کیوب آشامحبتلی کورنورگه طرش .

١٢) ممکن قدر ایرڭنڭ کوڭلینی تابوب رضالقینی آلورغه طرش .

١٣) ایرڭا قارشی تل اوزاتمه .

١٤) ایرڭدن رخصتسز هیچ یره وارمه .

١٥) ایرڭنڭ تابقان مالیندن رخصتسز اورنسزیره اسراف ایتمه .

١٦) حاجت اصلیه‌ڭدن طش کیوم صالوم‌یمك ایچمك نرسه‌لری صوراب ایرڭنی عاجز ایتمه .

١٧) آلوب ویرگان نرسه‌لرینی یاراتماینچه رضاسزلق علامتی کوستروب ایرڭنی جفالامه .

١٨) ایرڭنڭ سرینی وکمچیلکلرینی هیچ کمگه سویله‌مه .

۱۹) بالالرنگنی آچ ویالانغاچ قیلوب اوزنگ درلو درلو زینتلی کیوملر ایله زینتلانوب بالالرنگنی زارلاندرمه وایرنگنی قایغو وحسرتگه صالمه.

۲۰) درجه‌گه قارایغنه زینتلان فقیره بولاطروب بایلرچه‌قیلانام دیوب ایرنگنی بورچلاندرمه.

۲۱) ایرنگ آورسه یخشی تربیه قیل وآننگ حضورنده اوزنگ قایغولی صورتده یوروگه طرش اگر قایغورغاننگنی طشکه‌دان بلگرتمه‌سه‌نگ ایرنگننگ کوکلینه درلو خیاللر کیلو احتمالی وار.

۲۲) ایرنگ قوناق چاقرسه یخشی تربیه قیل صارانلق قیلمه.

« آتا آنا وظیفه‌سی »

محترم آتا آنالر! بالالرنگزی کرک ایروکرک قزبالا بولسون جمله‌سنی برتیگز کوره‌رک توبانده بیان قیلدیغمزچه تربیه ایتمیه بورچلیسزلر بلکه اوستوگزده اولان حقلرنگ اینگ بیوکیده بالالرنگزی دین وشریعتچه تربیه قیلماقگزدر.

۱) بالالرنگزه کورکام اسم قویگز.

۲) یاشدن اوق ادب اخلاق ایله تربیه ایدنگز.

۳) سیکز یاشلرینه یتدکلرنده مکتبگه اوقورغه یبارنگز.

٤) شرعگه خلاف اشلرنگزی بالالرنگزه کوستروب قیلماگز آندای شرعگه خلاف اشلر کوکللرینه اورناشوب کیلماسون.

۵) بالالرنگزه یامان وقباحت لفظلر سویلاتمه‌گز.

٦) اوزنگزده بالالرنگز آلدنده ادبلی بولنگز یامان وقباحت سوزلر سویلاماگز سزلردن کوچرگچ آلماسونلر.

۷) بالالرنگزه مرحمتلی وشفقتلی بولنگز بره‌ر اشنگزی خطاء اشلاسه‌لر یاکه اونتوب اشلامی قالدرسه‌لر یاکه ادبسزلك‌قیلسه‌لر کوزلرنگزی آقایتوب وآلارتوب جیکرمه‌گز واورشمه‌گز بلکه ادب

دائره‌سنده شفقت نظری ایله نظر قیلوکز هم اوگره‌توکز سزلر یخشی معامله‌ده اولسه‌کز سزلردن کوچرگچ آلوب آلارده یخشیلقغه عادت ایدرلر .

۸) بالالرکزه بلاغتکه ایرشدیکلری وقت نماز اوقورغه وغیری فرض وواجب‌وسنتلری قیلورغه امر ایدکز .

۹) علمنی محبتلی برشی‌ایدوب جهالتنی یامان وقباحت‌کوسترگز .

۱۰) یامان وادبسز واستقامتسز یولداشلر ایله یوره‌کدن منع ایدکز چونکه کوبراك بالالرڭ استقامتسز وانصافسز اولمقی یولداشلدن اولور ممکن قدر فائده‌لی شیلر ایله امر ایدوب فائده‌سز شیلردن منع ایدکز . آتا آنا نڭ بالاسنه شفقتلی اولمق قوچمق وآرقاسندن سویمك ایله‌گنه اولمیور بلکه امرمعروف ونهی منکر قیلمق ایله هم علم وادب تربیه‌سیله اولور .

احکام شرایع

حرمتلو قرداشلر بزلر الله‌تعالی‌نڭ قوللری وپیغمبرمز محمدعلیه السلام‌نڭ امتلری اوله‌رق احکام‌شرایعنی اوگره‌نمك واوگره‌نوب‌عمل قیلمق‌ایله مکلفه‌مز اویلامه‌کزکه احکام شرایعنی اوگره‌نمك واوگره‌نوب عمل قیلمق ایرنلره‌گنه فرضدر دیه بلکه بالغ اولان ایرنلره وبالغه اولان خانملره جمله‌مزه فرض ولازم اولمشدر .

افعال مکلفین

مکلف بولغان بنده‌نڭ عمللری سیکزدرلودر آنلر فرض ، واجب سنت ، مستحب ، مباح ، حرام ، مکروه مستکره ، درلر .

۱) فرض : قیلوی ثوابلی بولغان عمللرکه قویوچی گناهلی وانکار ایدوچی کافراولور اسلام دینی‌نڭ حقلغینه اشانمق ، بش وقت نماز اوقومق ، رمضانده روزه طوتمق ، زکوة ویرمك ، کوچی یتکوچیگه حج قیلمق کبی .

۲) واجب : قیلووی ثوابلی بولغان عملدرکه قویوچی هم انکار ایـدوچی گناهلی اولور قربان بوغازلامـق ، صدقـهٔ فطره ویرمـك ، وتر وعید نمازلری اوقومـق وقرآنـدن سجده آیتینی اوقـوچی هم ایشتوچی سجدهٔ تلاوة قیلمق کبی .

۳) سنة : قیلووی ثوابلی بولغان عملدرکه قویوچی قیامت کون شانده‌گه تیوشلی اولوب رسول الله‌نڭ شفاعتندان محروم اولمـق خوفی واردر. اذان وقامت اوقومق ، نمازی جماعت ایله قیلمق ، مسواك ایله آغزنی پاکلامك کبی .

٤) مستحب : قیلووی ثوابلی اولغان عملدرکه قویوچی گناهلی بولماس نفل نمازلر اوقومق ، نفل روزه‌لر طوتمق ، نفل صدقه‌لر ویرمك ، یتیم وعاجزلرگه یاردم ایتمك کبی .

۵) مباح : قیلوچی هم قویوچی ثـوابلی‌ده وگناهلی‌ده بولمغـان برعملدر حلال طعامنی وحلال اچملکرنی طویغانچه آشامق وطویغانچـه ایچمك ، یخشی کیوملر کیمك وضررسز سوزلرنی سویلامك کبی .

٦) حرام : قیلووی زورگناه بولغان عملدرکه آنی حلال دیوچی کافر اولور خمر ایچمك ، زنا قیلمق ، آتا آنانی رنجتمك ، کشیگه خیانت وظلم ایتمك ، غیبت سویلامك واوغریلق قیلمق کبی .

۷) مکروه : قیلوی گناه بولغان عملدرکه حلال دیوچی کافر بولماس نماز ایچنده اوینامق هم چیتکه قارامق ، صفده تیگوزمز طورمق ، ادبسز جرلر جرلامق ، کویلی اوینلر اوینامق کبی .

۸) مستکره : قیلـووی گناه بولمسه‌ده ادبسزلك بولغان عملدر. بازارلرده واوراملرده آشامـق ، آشاغـان وقتـده زور زور قابـوب آشامق ، قچقروب کیکرمك ، وبارمق شارتلاتمق کبی .

امر معروف نهی عن المنکر

جناب حقنڭ بیوردیغی اشلرینه معروف وطیدغی اشلرینه منکر دیرلر. وطیدیغندن طیلمق بنده چیلك صفتیدر وکورکام عملدر . هرکم کوچی

ينديكى قدر بربرينه نصيحت ايتملى يعنى شرعا بيرلمش اشلرنى قيلورغه وشرعا طيولمش اشلردن طيلورغه امر قيلمليدر لكن امر معروف نهى منكر قيلديغمز وقت يومشاق وتاتلى سوز ايله الفت ومحبت دائره سنده قيلمليدر بركمسه نك شرعگه خلاف اشلرى وار ايكان اوكاچه ده نصيحت ايتملى خلقلر آراسنده يوزينى قزارتمق مصلحتدن طش وشرعا موافق اولمغان اشلردندر. اوشنداق امر معروف ونهى منكر قيلوچى كمسه كرك الوغ وكرك كچك اولسون سوزينه اطاعت ايدوب بيورديغنى قيلمق اسلامية وظيفه سندندر.

اما بزم خانملر آراسنده واردركه برخانم دين قرداشندن برينك شرعگه خلاف بولغان اشلرينى كوروب آندن طيولمق ايله بيورسه يعنى اوگت ونصيحت ايتسه آكا جوابا! اوزڭنى بل سن يخشى بولساڭ يارار، سنڭ بنده اشڭ يوق، يخشى اواسامده يامان اولسامده ضرر وفائده سنى اوزم كوررمن، منم گورەمه وقبره مه سن كرمازسن ديه قارشو-چيلر كوبدر بونداى اورنسز قارشوچيلق اخلاقسزلقدن كيلگان يامان صفتلردن صاقلنمق تيوشدر. كم اولسه اولسون يخشى لقغه بيورسه اطاعتده اولمق وبيورديغنى قيلمق تيوشدر آنڭ اوزينڭ حالينى تفتيش ايتمك تيوش توگلدر شونڭ ايچونده (كشينڭ اوزينه قاراما سوزينه قارا) ديمشلردر.

دخى خانملر آراسنده شول واردركه بركمسه نڭ شرعگه خلاف بولغان اشينى جيون خانملر آراسنده يوزينه ايتوب قزارتورلر بوايسه شرعاً هيچ يارامغان برصفتدر.

احتمال قزارمش كمسه ايمدى بنم يامانلق قيلغانمنى هر كم بلدى وهر كم ايشتدى ايمدى بواشمدن طيولسامده شويله سويلرلر ديه رك شول اشينى ياڭادن قيلورغه عادت قيلوب كيتوى خوفليدر. شونڭ ايچونك هر كم نڭ كيلوشمگان اشينى اوكاچه ده غنه ايتوب بواشڭ كيلشمگان براشدر موندن طيوله كور بارابارا يامان اسمڭ چغار اوياتلى

بولورسن دیه‌رك اوگت‌لامك تیوشدر قرداشلك بوروشچه اولور.

ای خانملر بربرمزه الفتلی ومحبتلی اوله‌رق قرداشچه حرکت قیلورغه اجتهاد ایتمك جمله‌مزگه بورچدر.

« حجاب »

خانملره حجابنڭ تیوش ایدیکی آیات قرآنیه واحادیث شریفه‌دن فهملنه‌در جناب حق حضرتلری دیور: ای پیغمبرم محمد اوز خاتونلرڭا هم قزلرڭا وباشقه مؤمنلرڭ خاتونلرینه ایتكل جلبابلری[٢] ایله یعنی طشقی کیوملریله پرده‌لانسونلر ویاشرونسونلر، بویله یاشرنمك وپرده‌لنمك آزاد وپاك خاتونلرنڭ کنیزاك وبوزق خاتونلردن آیرم صورتده طانلماقلرینه یاقنراقدر هم مؤمنه خاتونلرنڭ رنجتلماوینه سببدر. الله‌تعالی پرده‌لنوایله بیورلماسدن الك بولغان قصور وکیه‌چیلكلرڭزی یارلقاغوچی وآنڭ ایچون سزلری عذاب ایله‌چك دگلدر اما بیورلغاندن صوڭ صاقلانڭز دیمشدر.

اوشنداق پیغمبرمز محمد علیه السلام اوز قزی فاطمه رضی الله عنهادن ای فاطمه خاتون کمسه ایچون نی نرسه خیرلوره‌کدر دیه صورادیغنده حضرت فاطمه خاتون کمسه اجنبی (یات) ایرنی ایرکمسه اجنبیه (یات) خاتوننی کوره‌مازسزلکی وقاراماز سزلغی‌در دیه جواب ویردی رسول الله قزندن بوقدر گوزل جوابنی ایشتکاچ حضرت فاطمه‌نی قوچاقلادی هم نسل نسلگه تارتا دیه‌رك حضرت فاطمه‌گه تحسین ایتدی (١)

ای حرمتلو خانملر اجنبی ایرلردن یاشرنمك وقاچماقنڭ شرعا تیوش ایدیکنی بیان قیلدیغم صوڭنده تکرار اوله‌رق توصیه ایله‌رمکه

(١) حدیث شریف: عن ام سلمة قالت كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم وعنده ميمونة بنت الحرث اذا قبل ابن ام مكتوم فدخل عليه وذلك بعد ما امرنا بالحجاب فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم احتجبا منه فقلنا يا رسول الله اليس اعمى لا يبصرنا ولا يعرفنا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم افعميا انتما الستما تبصرانه اخرجه الترمذى وابو داود. (٢) جلباب طشقی کیوم یوز پرده‌سی دگلدر. بس حجاب موندان چقمیدر (مصححی)

الله‌نڭ چن‌قولی ورسول الله‌نڭ چن‌امتی بولماق تلاسه‌گز غفلتدن بولماگز یات ایرلردن یاشرونگز ادب وحیاگزنی صاقله‌گز بویله اولسه‌گز شریعت محمدیه‌نی ترگزگان اولورسز خداقاشنده زور ثواب والوغ درجه‌لر آلورسز جناب‌حق جمله‌مزی ادب واخلاق وحیادن آیرماسون.

حجاب حقنده تورلی سوزلر.

حجاب حقنده جریده ستونلرنده کوب مقاله‌لر یازلدی بعضیلر حجاب کرك توگل وبعضیلر کرك دیدیلر وبعض‌لر حجابنی بالکلیه ترقیاتقه مانع واسلام ملتی‌نڭ آرتقه قالدیغنه وخانملرڭده جهالت واسارتده یاشادقلرینه سبب اوشبو حجابدر دیدیلر. لکن بزنڭ آڭلادیغمزچه حجاب ترقیاتقه مانع دگلدر بلکه بزم ترقیاتمزه مانع اوله‌رق جهالت واسارتده یاشاتکان برقاچ سببلر واردرکه اولده ایسه توبانده بیان قیلدیغمز شیلردر.

١) خانملره مخصوص مکتب ومدرسه‌لرڭ یوقلغی.

٢) خانملر بوکونگه قدرلی اوقولرنڭ نظام وترتیبچه اولماوی.

٣) ایرلرمزنڭ خانملر ایچون قایغرمادقلری.

٤) بعض عالملرڭ خانملره اوقویازو هنر ومعارف کرك دگل بلکه ایمان واحکام عبادتدن برنچه خبردار اولسه‌لر کفایه ایدر دیه ویردیکی فتوی‌لری وبعض‌لرنکده یازو وهنر اوگرانمکنی خانملره بالکلیه حرام دیمکلری وغیریلر ..... در. انصاف ایدلم: روسیه‌ده اورینبورغ محکمهٔ شرعیه‌سنه قاراغان آلتی مکدن زیاده محله واردر شول آلتی مکدن عبارة محله‌لر نظارتنده تفتیش قیلوب قاراساق خانملره مخصوص مکتب ومدرسه‌لر تابلورمی؟ مکتب ومدرسه‌لر وارایکان خانملره نرسه‌لر اوقوتقانلر اسلامیتچه تربیه قیلغانلرمی؟ ایمدی بودیدکلر یوق ایکان خانملرنڭ جهالتده قالدقلرینه حجابمی سبب اولمش؟ بزم آڭلادیغمزچه ایرلرمزه مکتب ومدرسه‌لرنی

واوقوتوچی معلمه‌لرنی یتشدرمك وغیری شونڭ كبی اسباب وماده‌لرینی حاضرلامك كوبدن تیوش ایدی نه ایچوندر بوكونگه قدرلی بی خبر وغفلتده یاتمشلر توغریدن‌توغری ملتمزنی آرتده‌قالدرغان وخانملری جهالت واسارتده یاشاتكان اوشبو حجابدردیه جریده ستونلرنده ـ تچقرماق ایله‌گنه هیچ فائده ویرماز سزلر اوستدنگنه اویلاماگزكه روس خانملرنده حجاب یوقده شول سببلی هرجهتدن آنلر ترقیده دیه اعتبار ایدگز روس خانملرینه مخصوص تأسیس قیلنغان بگلرچه مكتب مدرسه‌لر وبگلرچه گیمنازیه‌لر هم اوقوتوچی بگلرچه معلمه‌لر حاضر اوله‌رق هرسنه میلیونلرچه آقچه‌لر صرف ایدله‌در وهراسباب واوقو قورال‌لری حاضراوله‌رق جانلری وقانلری ایله ملت‌لری ایچون اوقوهنرومعارف ایچون طرشماقده‌درلر. بویله اولدقده نیچون آنلر ترقیده اولماسونلر اگرروس خانملرینه‌بولغان تربیه‌لر بزم خانملرده بولسه ایدی شبهه‌سز بزم خانملرده معلوماتلی ومعرفت ایاسی اولورلر ایدی تأسف ایدرزكه روس خانملرینه بولغان كبی تربیه‌لرمسلمه خانملره دگل حتی‌حجابسز اوله‌رق‌یوزلری آچیق یورگان مسلم ایرنلرمزه‌ده یوقدر بس بلندیكه حجاب ترقیاتقه مانع دگل ایكان. تكرار دیورمكه روس خانملرینڭ اوشبو درجه اوقودیقلریله برابر حجابلریده بولسه‌ایدی كورور ایدك ترقیاتلری ادب واخلاق وتربیه‌جهتلری دهاباشقه تورلی بولور ایدی‌كوره‌مزكه: روس خانملرینڭ قزلری وخاتونلری اجنبی ایرواجبنی یكتلر ایله حضور قیله‌رق كونی تونی باقچه‌لرده وبشقه . . . . . . اورنلرده سیر ایدرلر اگر بزم مسلمه خانملرده‌ده حجاب اولماسه ایدی بدیهی روس خانملری كبی تلادیكی یكتلری ایله سیرایدرلر وحضور قیلورلرایدی. انصاف ایده‌لم خانملرڭ بوحیاسزلقلرینی وجدان ونامومسز صغدورمی ایدی فاعتبروا یااولی الابصار

« دفع شبهه »

بعض ذواتدن: اسلامده یوزقابلاو وقاچو دینی اش دگل محض ایسکیدن قالمه برعادتدر بناءً علیه آنی بتورمک «خاتون قزنڭ یوز پردەلرینی آلوب ایرلرگه اختلاطلرینه رخصت ایدوب تعلیم وتربیەلرینه یول آچمق وآنی تسهیل ایتمک تیوشلی» دیوچیلر ویازغوچیلر بار. خاتونلرنڭ یوز قاپلاولری ایسکیدن (اسلامدن اوّلگی) قالمه عادت بولمقی درست بولسه بولور بعض آثارشونی آڭلاتادر ولکن براشنڭ ایسکی عادت بولمقی اسلام حکمی بولمقینه زیان ویرمایدر چونکه اسلام هر ایسکی عادتنی ابطال ایتمایدر. اسلامنڭ وظیفەسی تکمیل انسانیتدر انسانني قلبيني توزەیتوب ممکن اولدیغی قدر سعادتکه ایرشدرمکدر بناءً علیه اسلام هراشنڭ روحینه بقادر. قایو اش فائدەلی بولسه، فساد اخلاق اثری، فتنه وضلال علامتی بولمسه آنی اثبات وقبول ایتەدر ومشروع حکمینه کیچورەدر وقایو نرسەده انسان ایچون کورنگان وکورنمگان. برتورلی ضرر بولسه آنی رد قیلەدر وهرکمنی آندن بیزدرەدر ستر وحجاب عادتی ایسکیده ترقیلری زمانده ایرانده، وفساد اخلاقغه چوملارندن الك رومادە وآوروپادە بولوب حسن اخلاق ایچون کوب فائدەلی بولدقدن اسلام هم‌مونی درجەسنچه قبول ایتکان وموڭا قرار ویرگان اتباعینی قزقدرغان.

خاتونلرنی چن تعلیم وتربیه ایچون آچولمقلری وایرلر برله آوروپا عادتنچه مجالس عامەده اختلاطلری لازم دگلدر بلکه ضررلیدر چونکه تعلیم صحیح: بندەنڭ حیاتی وقلبی واخلاقی ایچون فائدەلی روشن معلومات ویرمك وبوبابلردە حاجتلی بولغان اسبابدن خبردار قیلمقدر وتربیهٔ صحیحه شول معلوماتدن فائدەلنو یولینه کرتمك وشول اسبابنی استعمال روشینی بلدرمك وکورستمکدر بومقصودلر ایچون حاجت مقدار وروش اوشبوکه: خاتون وقزنی طبیعی بالالقلارنده

صاف فطرتلرینی بوزمایـنچه ـ عقللی وکورکام اخلاقلی وکیك معلوماتلی استاذلر اوقوتسونلر ، تیوشلی معلوماتنی علما وعملا بلدرسونلر وفائدەلی بولغان کتاب ورسالەلردن خبر ویرسونلر ومطالعەلرینە تشویق ایتسونلر شول قدر برله فکرلرینی آچارلار (درست بصیرت حاصل ایتدررلر) ضرر قاتوشماغان فائدەلر حاصل ایدرلر وشول روشلی تربیه برله بالذات اولادلرینه وبالاخیره ملتلرینه کلیتلی فائدە ایرشدررلر ، آوروپا اصولنچه آچق یوز وسائر زینت اورنلرندن بتونلای پردەنی کوتارمك روشنچه ایرلر برله اختلاط وآنلر برله مجالس علمیەده ، مجامع عامەده اجتماعغه قدر وارمق تعلم وتعلیم ایچون اوڭغای وزیادهٔ بصیرت ایچون قولای کورلسەده خاتون وقزدن مطلوب بولغان منافع وغایات ایچون ضررلی ، وتعلیمدن مقصود بولغان حقیقی تربیه ایچون مانعدر. آوروپا خاتونلرینڭ سیرتلرندن وترجمهٔ حاللرندن خبردار بولغان آدمگه یاشرین دگلدر.

آوروپا آمریقا اقلیملرنده خاتون وقز عالمینڭ بوحاللرینی بتونلای اعتبارسز قالدرمغانلر آنلرغه تیوشلی بولغان ابتدائیه ، رشدیه واعدادیه تعلیملرنده فلسفهٔ اسلامیه توصیه ایتدکی کبی تربیه اصولینی رعایه ایتکانلر وشول اصولده بولغان درس پروغراملرینی آنلرنڭ معارفکه اهلیتلری وتربیەلری ایچون کافی توتقانلر. مجالس عامەده حضورلری وبعض کیفیات وحرکاتده بولنولری بولسه تعلیم وتربیه نتیجەسی بولماینچه فقط برباشلـك اقتضاسندن وهربندەنڭ ظاهر وخفی منافعینی ضبط ایتکان برقوة معنویه حکومتندن اوزلرینی آزاد توتدقلرندن ناشیدر. (۱)

ایرنلرمزه خطاب

ایرنلرمزه خطابا دیورزکه : جناب حق حضرتلری پیغمبرمز محمد علیه السلامغه قرآن ایندرمش وپیغمبرمزده نچەبکلر حدیثلرون

(۱) دفع شبهه تدرلیسی (الدین والادب) مجلەسندن نقل ایدلدی .

قالدرمش بوقرأن وحدیث ایله عمل قیلماق وفائده‌لنمك ایرنلره‌گنه‌می
فرض اولمش؟ اوشنداق رسول الله‌نك احکام شرایعنی تبلیغسی
ایرنلره‌گنه‌می مخصوص اولمش ؟ اگر الله‌نك امری ورسول الله‌نك
تبلیغسی ایرنلره وخانملره عام ایکان نچون ایرنلرمز خانملره اوگراتمیورلر
ونه ایچون بلدرمیورلر ؟ بزبیچاره خانملر (خانملرك ساچلری اوزون
اولسه‌ده عقللری قسقه) دیه سویلدکلری ایرنلرمزك مقاللرینه
ایاروب احکام شرایعدن بی‌خبر اوله‌رق شرعا اوزحقوقلرمزی
وایرنلرمزك حقوقلرینی آکلامای وبلمای کلماکده‌مز حتی خانملر
اوزلرینی محض ایرنلره خادمه منزلنده‌گنه یارادلمش‌مز دیه اعتقادایله
کلمشلردر شونك ایچونده احکام شرعیه‌نی بلودن هم هنر ومعارفدن
طنچ وبی‌خبر اولمشلردر. اعتبار ایده‌لم بعض خانملر واردرکه ظالم
ایرنلرنك قول آستنده اوله‌رق دنیانك برراحتینی کوره آلمای آچ،
یالانغاچ قامچی آستنده کونی‌تونی قایغی وحسرتده یغلای یغلای
یاشامقده درلر بوکبی مظلومانه یاشاغان خانم ایرندن طلاق قیلنونی
صوراسه سوزینی قبول کورمیدر من‌سنی طلاق قیلورایچون آلمادم
دیه‌در اگرخاتونی طلاق قیلماساك یخشی‌تربیه‌قیل دیه اوتنسه ایری
سکا بوتربیه‌ده کوب سکا خدای شولای قوشقان تقدیردن اوزوب
سویلاشمه دیه قاتی تل ویامان سوزلر ایله اوروشه یاکه قینایدر بوحاللره
بناً تأسفانه دیورمکه بوندای مظلومانه اسارتده یاشاغان خانملره ظالم
ایرنلردن قوتولورغه شرعاً یول بارمی، یاکه یوقمی یا بولمسه شولای
یازغاندردیه صبر ایدوب شویله قامچی آستنده مظلومانه یاشامق
کرکمی؟ مونه شوندای حقوقلرنی اکثری شرعا نچکدر بلمیورلر
بونیلکدن البته علم ومعرفت یوقلغندندر.

خانملره توصیه ایدرمکه اوقوکزلر طرشوکزلر شرعا اوزحقوقلرکزی

بلوگزلر شول زمان ظالم ایرنلرك قامچیلری آستنده بولمازسزلر
ومظلومانه یاشامازسزلر دیه‌رك ختم کلام ایدرم.

شهر اوفاده خادم الملة اغنیامزدن محترم صدرالدین افندی
النذیری جنابلرینك مکتبنك قزطلبه‌لرك مخصوص وقتلرده اوقودیقلری،

ملی شعرلری.

« درسدن اوّل اوقولور »

شروع ایلدم تحصیله یاردم ویرگل یاعظیم
نیتمی طوغری ایلاب مرادم ویر یا کریم
رحمت ایشکلرنی آچوب قللرگا یاعظیم
حصه‌دار قیل جمله‌مزی مرادم شول یا کریم
قیل مرحمت ویر منفعت دینه خادم اولالم
طروشوبن محمدده خالص امت بولالم
ویر عدالت ویر کمالت قللرگا یاعظیم
جهالتدن هم ظلماتدن خلاص ایله یا کریم
ویر بشارت قللرگا جنت ایله یاعظیم
رحمتك چوق قدرتك تام خالقم‌سن یا کریم

« درسدن صوك اوقولور »

یا الهی قیل عنایت بارچه اشکه سن کفیل
انت ربی انت حسبی انت لی نعم الوکیل
تحصیلمی ملتمچون آلت ایدوب یاعظیم
خدمتمی ملی ایله رحمتگله یا کریم
بلدیکمی قیل خاطرده حفظ ایتگل قلبمده
خطا اولسه عفو ایتگل رحمتگله یا کریم

آتا آنا واستاذنڭ عمرلرون قیل اوزن
بختلرون زیاده ایلاب راحتلك ویر یا کریم
آتا آنا واستاذنی یارلقاغل یاعظیم
جنت ایتکل اورنلرن قدرتڭله یا کریم
ذکر ایلامز حواجه‌مزنی صدرالدین نامل‌ری
تربیه‌سنده اوذاتنڭ تحصیلمز یاکریم
صحت اینکل وجودینی اوزن ایتکل عمرینی
درجه‌سون اوستون ایله دارینده یا کریم
طنچ ایتکل عمرلرن حاصل ایتکل مرادن
بزشاگردلر دعاسنی قبول ایتکل الهم

«چیتدن کشی کیلگانده اوقولور»

خوش کلدڭز مرحبا مرحبا یا مرحبا
رحمت اینسون هوالله خوش کلدڭز مرحبا
هر آدمڭز ایچون چیکسز ثواب یازلسون
ذنبڭز عفو اولنسون خوش کلدڭز مرحبا
طوغری اولسون فکرڭز ملی اولسون اشڭز
نورلی اولور قلبڭز خوش کلدڭز مرحبا
دینده اخلاص اولوڭز نیتده صاف اولوڭز
کورکام اولور اشڭز خوش کلدڭز مرحبا
قیامت کون بولغانده نورلی بولور یوزڭز
جنت اولور اورنڭز خوش کلدڭز مرحبا
ربم بزه طوغری یولی کوسترمشدر ای قرداش
استه‌یه‌لم طوغری یولی طروشالم ای قرداش
اویقودق برغفلتده قالدق آخربیك آرتده
اویغانالم اویغانالم یاتمایالم غفلتده

جمله‌مز براولالم اتفاقله طرشالم
اوقویالم اوقویالم آلغه طابا بارالم

«امتحان مجلسنده اوقولور»

دینم اسلام دینیدر نبیم مصطفی در
نسلم آدم نسلیدر بلمك کرك قرداشلر
جناب حق حضرتی هرنی قیلمه قدرتی
یوقدن بزنی باراتدی بلمك کرك قرداشلر
هوالحی ذوالجلال صفتلریدر کمال
نچه درلو جان یاراتدی بلمك کره‌ك قرداشلر
بوجانلرنڭ افضلی آدم آتابالاسی
محمدنڭ امتی بلمك کره‌ك قرداشلر
پیغمبرلر اوّلی آتامز آدم طورر
محمد آخری طورر بلمك کرك قرداشلر
ربم بوزده دورت کتاب ایندرمش رسوللره
دورتسی در زور کتاب بلمك کرك قرداشلر
تورات، زبور، انجیل، قرآن، ایسکه آلوکزلر هرآن
محمده اینمش قرآن بلمك کرك قرداشلر
قرآن ایله عمل قیلمق خداغه طاعت قیلمق
فرضلرنڭ اوّلی در بلمك کرك قرداشلر
رسول الله یولندن آیرلمایق قرداشلر
اوقوب عمل قیلایق طرشایق قرداشلر
خوش کلدکز قرداشلر کورکام بولسون مجلسلر
علم دعا مجلسی بو دعاقیلڭ قرداشلر
دعاقیلمق سزلردن آمین دیمك بزلردن
اوتنه‌مز سزلردن دعاقیلڭ قرداشلر
مجلسمز باشلانور بلوچیلر شادلانور
آفرین تحسین آلور دعاء قیلڭ قرداشلر.

ترقیات اسلامیه حقنده

« مناجات »

حمد اولسون اول جناب خالقه
سلام اولسون اول رسول فائقه
آل اصحاب جمله‌سی والفاروقه
ای الهم ویر ترقی اسلامه
تشریف ایتدك بزلری اسلامیله
تنویر ایتدك ینه‌ده قرآنیله
هم شیفع المذنبین (١) رسولیله
ای الهم ویر ترقی اسلامه
چون طانتدك یولی قرآنیله
تکلیف ایتدك بلوغی احکامیله
تبلیغ ایتدی فخرالانام قومینه
ای الهم ویر ترقی اسلامه
ایمان ایله نمازی وروزه‌نی
بایلر ایچون حج ایله وزکوتی
بنا ایتدك اسلام ایچون آنلری
ای الهم ویر ترقی اسلامه
فرض ایتدك بلمکی انسانلره
حاضر ایتدك جنتی احسانلره (٥)
غافل اوتدی چوق زمانلر بی وفا
ای الهم ویر ترقی اسلامه

---

(١) شفیع المذنبین دن محمد (صلعم) مراد اوله‌رق شفیع المذنبین بولغان رسولکله مغفور قیلدك دیمك اولور. (٥) بو اورنده احساندن قللق قیلمق معناسی مراددر نتاکه حدیث شریفده الاحسان ان تعبد الله کانك تراه فان لم تکن تراه فانه یراك کلمشدر.

شکر ایده‌لم بوکون آچدق کوزلری
سویلر اولدق خلقی دینی سوزلری
تیز زمان مقصوده یتکز بزلری
ای الهم ویر ترقی اسلامه
بابالرمز حاضر اولدی همته
علمی اولان خادم اولدی ملته
صد هزاران شکر ایده‌مز بوایشه
ای الهم ویر ترقی اسلامه
جمله‌مزی اهل ایلاب دولته
هر عصرده خادم ایله خلقغه
مستحق قیل‌در قیامت جنته
ای الهم ویر ترقی اسلامه

اوفاده مکتب نذیریه‌ده معلمه پیرم ولایتی اوصا اویازی قاچماقتی قریه‌سینک کامله بنت عزةالله قاسموا.

رسالهٔمزه الحاق ایدوب طبع ایتدرو ایچون ارسال اولنمش مقاله‌لر.

برنچی

سوکلو قرداشلرم!

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اطلبوا العلم من المهد الی اللحد، دیه بیورمشلر معناسی: علمنی استه‌کز بیشکدن قبرگه کرگانگه قدر دیمکدر. (رتبة العلم اعلی الرتب) بیورامش‌در، علم، مرتبه‌لرنک ایک اعلاسیدر دیمکدر.

علمنك اعلامرتبه ده بولوین الله‌تعالی حضرتلری ، قرآن کریمده
بلگانلر ایله بلمگانلر برابر اولورمی ، اولماز دیه بیلدرمشدر .
اوشنداق ادبای عثمانیه‌دن بریسی ایك اثرلی واتکون قورال علم
ومعرفتدر دیو بیورمشدر . هرقایومزغه بوندی قورال ایله قورال‌لنوغه
اجتهاد قیلمق لازم وفرضدر . ای قرداشلرم ! آدملر آراسنده درجه‌لی
بولونی استه‌گز عزیز قمتلی یاش‌وقتلرگزنی بوش اوزدرمقدن غایت
صاقلانگز . هربر علمدن اوّل دین واعتقاد علمینی وصوگره فائده‌لی
هنرلرنی اوگره‌نگز وهم حلال دولتنی کسب قیلوگز . دین‌نك قوّت
تابوی مالغه توقف قیلدیغی کبی مال تابوده علم‌ومعرفتکه توقف‌قیله‌در ،
بونی فکرگزدن چیقارماگز .
ینه ده بغدادعالملرندن‌بریسی ! انسان ، دین‌علمنی‌اوگرانوب‌اعتقادینی
توزوك قیلغاندین صوك «تاریخ» اوقسون وخلفاءنك اخلاقلرین
اوگره‌نسون ، چونکه بونلری اوگره‌نگان آدم عمرده اوّل زمانده
بولغانلرنی کورگان کبی اولور وآنلر ایله عمرکیچورگان کبی اولور
وآنلرده بولغان یخشیلقلرنی بیلوب‌یخشی بولورغه‌طوروشور ، وآنلرده
بولغان بوزوقلقلردن‌صاقلانورغه سبب اولور دیمشدر . ای قرداشلرم
هرتورلی فائده‌لی علملرنی اوگرانورگه اجتهادقیلگز . خدانك‌بیرگان
فکرینك یمشلری هرنرسه‌دن خبردار بولماقگزدر والله تعالی‌نك
بیرگان نعمتلرین ضائع قیلماگز هر اعضاگزی اورننده‌تیوشنچه خدمت
قیلدرگز علمسز دنیازینتی ایله‌گنه غرورلانمه‌گز .
حضرت‌علی کرم‌الله‌وجهه ، آدم گوزل کیملر برله زینتلانگانچه
علم وادب زینتی ایله زینتلانمکی آرتقدر دیمش . حتی آتاوآناسی
وفات بولغان کمسه یتیم دگل بلکه علم وآدابدن محروم قالغان کمسه
یتیمدر دیمشلر . هربچك اوزلرینك درس وقیافتلرینه عاشق

بولغانلر کبی بولماگز. بعضیلر کوبره‌ك وقتلرنی اوز اوزلرینی زینتلمك برله اوزدیر دیلر بوایسه انسانیتدن دگلدر. ای قرداشلر تکرار تکرار دیورمکه علم بتمی تورغان دولت وایاسندن آیرلمی تورغان یولداشدر علم آرتقان صایون ایاسینه زینت ویرور وانسانیتنی آرتدرر.

کامله خانم طلبه‌سندن اوصا اویازی قاجماقتی قریه‌سینك نجم‌حنه بنت ملا محمد صدیق امیرووا.

« ایکنچی »

محترمه قرداشلرم!

هرقایومز حالمزدن کیلگان قدر علم تحصیل ایدوب ادبلی وحیالی اولورغه وهرتورلی هنرلرنی اوگرانورگه وبرلاشب آرامزنی اصلاح ایدرگه طرشایق.

جناب حقنك دین اسلامنی قیلوب باراتدیغنه شکرلر قیلوب دینمز واسلامیتمز طرفندن بیورلغان نرسه‌لرنی قیلورغه طرشمق ایڭ برنچی وظیفه‌مزدر. یعنی برلاشمك والوغلره حرمت ورعایت وکچکلره شفقت ومروة ایتمك بربرمزنی غیبت ایتمکدن صاقلانمق آتا آنالرمزی حرمت ایتمك وآنلرنی رنجتمکدن صاقلانمق فقیره ویتیمه خانملره یاردم وشفقت ایتمك دین وملتمزڭ آلغه کیتمکینه طرشمق وتوغری سوزلی کورکام خلقلی اولمق خیانت وظلمدن صاقلانمق زهروقت ادب وانصاف دائره‌سنده معامله قیلمق جناب حقنك بیوردیغی اشلرینی قیلمق وطیدیغی اشلرندن طیولمق جمله‌مزگه بوروچدر. بونلر ایسه هرقایوسی اسلامیة طرفندن بیورلغان اشلردر. اوشنداق یاش قزبالالرده اوقومق وهرتورلی هنرلرنی اوگرنمك ادبلی وحیالی

وتربیه‌لی اولمق ایله توصیه ایدرم انساننی قدرلی وعزیز قیلغان دنیا وآخرتده الوغ درجه‌لره ایرشدرگان برقیمتلی نرسه واردرکه اولده علم، ادب واخلاق حیا وتربیه وهرتورلی هنر علملریدر. اوشبوننك ایچون جمله خانملره توصیه ایدرمکه یاش قزبالالرکزی علم تربیه‌سیله تربیه ایدکز آنلردین وملت آناسی اولاچقلردر. دین وملت آنالری تربیه‌لی اولسه‌لر اوزلرندن طوغان بالالرینی تربیه ایله‌اوسدرورلر علم وتربیه‌دن محروم انسان یمش‌سز آغاچ کبیدر.

کامله خانم طلبه‌سندن.

گل منوّر بنت عابدالله نوغایووا.

« اوچونچی »

محترمه استاذم کامله خانم جنابلری.

رساله‌کزننك علم وترقیاتدن بحث ایتدیکنی فهملاب بنده علم وتربیه حقنده عقلم ایرشدکی قدر برآز فکرمی بیان ایدرم.

انساننك باشقه حیواناتدن آیرماسی عقلی وسویله‌شه بلمکی ایله دیساکده شوعقلنك کمالتکه ایرشمکینه برنچی کوچ وبرنچی قوة اولغان نرسه علم‌در. علم آرقاسنده هرکم اوزینه کیله‌چك فائده وضررنی آکلاب فائده‌لی اشلرنی قیلور وفائده‌سز ضررلی اشلردن صاقلانور. علم سایه‌سنده هراشلر وجودکه چیقار وهراشلر کمالتکه ایرشور، الحاصل علم برنوردرایاسینی واطرافنده اولغان انسانلرنی یاقتورتور، انساننك کامل انسان اولمقی هم دنیاده وآخرتده مسعود اولمقی اوشبو علم سایه‌سنده‌در، علمی اولمیان انسان دگلدر. بناءً علیه خانملره مخصوص رساله‌لرترتیب ایدوب خانملری عامگه واصلاح یولینه ترغیب ایتووکز

ایچون فوق العاده شالانوب جنابلرگزی تبریك ایتەرم بو اجتهادلرگز ایسه بز بیچاره پرده آستنده طومالانغان خانملر ایچون الوغ نعمت اولاچقندن و ترقیاتمزه بنا کچی و یول باشچی اولاچقنده هیچ شبهه یوقدر. اوشنداق بندەلرگه علم کیرەك بولغان کبی تربیه هم کرکدر، تربیه ایله اوسکان انسان ایله تربیەسز اوسکان انسان آراسنده نەقدر آیرمالر وار ایدیکی آزغنه عقلی اولانلره معلومدر اوزمزنڭ وطنداشلرمز اولان روس خانملرینەقارار ایساك کوره مزکه اسلام خانملرینه قاراغانده کوب درەجه ترقیاتدەدر، علم و هنر و معارف جهتندن یوزلرچه درجه بزلردن آرتقدرلر بوکا هیچکم انکار ایتمز روس خانملرنڭ بودرجه ترقیات کسب ایتمکلرینه سبب البتەعلم و تربیەدر. ایمدی روس خانملرینڭ ترقیاتینه اعتبار ایدوب، بز اسلام خانملرینه اتفاق اولەرق علم یولینه طرشمق برنچی وظیفەمزدر، ممکن قدر وقتلرمزنی بوش اوتکارمزگه تیوشدر. انسان علم ایله انسان اولور علم و تربیەسی اولەیان انسانننڭ حیوانلاردن هیچ آیرەماسی یوقدر. ای خانملر! طرشوگز طرشوده غنه تابارسز کیراککزنی.

اوفا شهرنده کامله خانم طلبەلرندن زهراء بنت کمال الدین.

دورتنچی

عزیز قرداشلرم!

هر قایوگز بلەسزکه علم و معارف هر کمنڭ سعادت ابدیەسینه سبب اولدیغنی و بلەسزکه قایوغنه ملت منقرض اولسه جهالتی سببلی منقرض اولدیغنی نتاکه بزم اسلام ملتینڭ چیت ملتلردن کوب درجه آرتقه قالدیغنه اوشبو نادانلقلاری سبب اولمشدر نەقدر بیوك تأسفکه

بو وقتده قدرلی ایرلرمز اولسون وقزلرمز اولسون زمانچه گوزل ونظاملی مکتب ومدرسه‌لرده اوقوب تربیه کورمشلردر. دیورمکه غیبت اولماسون عبرة اولسون اوّلگی استاذبیکه‌لرمز نه آخرتمز ونه دنیامز ایچون فائده ویرمی تورغان کیسك باش، آخرزمان کبی کتابلر اوقتوب چچك کبی قدرلی، وآلتون کبی بهالی عمرلرمزی بوشقه اسراف اوتکارمشلردر. ایمدی وقت یتدی بورنلرمزه فائده‌لی ایسلر کره باشلادی، نیندا ین کتابلر فائده‌لی ونیندا ین کتابلر فائده‌سز اولدیغنی آڭلاب ممکن قدر فائده‌لی کتابلری تحصیل ایده باشلادق. هنر ومعارفنڭ تیوشلی ایدیکنی هم آڭلای باشلادق، وآڭلاتوچیلرمزده یتوشه باشلادی. اوشبوڭا فوق العاده شادلانوب شادلغمی اظهار ایتدم. ای حرمتلو خانملر! وقتگزی قیمتلی بلگز بوشقه اسراف ایتمه‌گز.

کامله خانم طلبه‌سندن ماهره بنت یهوده.

«بیشنچی»

«تربیه‌نڭ نیگزی»

تربیه‌نڭ نیگزی جناب حقنڭ بیوردیغی اشلرینی اشلامك وطیدیغی اشلرندن طیولمق عبادة قیلمق وبوی صونمق وپیغمبرمز محمد علیه السلامنڭ قالدردیغی یولنچه یورمك آتا، آنانی واستاذلرنی وبارچه الوغلرنی حرمت ایتمکدر. ایشته تربیه‌نڭ نیگزی اوشبوندن عبارتدر. ای خانملر تربیه‌لی اولورغه طرشوگز! کامله خانم طلبه‌سندن خدیچه بنت حسن الدین أمیروا.

آلتنچی

«انساننڭ قیمتی»

انساننڭ قیمتی علمی ایله عملیدر. علمی وعملی اولمیان انساننڭ

هیچ قدری یوقدر. علمی اولوب عملی اولمسه ینه‌ده اول انسان یمش ویرمی تورغان آغاج کبیدر. هیچ کم آننڭ علمینه حرمت ایتمز. توغریسی انساننڭ قیمتی علمینی وعملیله ادبینی آرتدرمق ایله اولور. ای خانملر! چن انسان اولورغه طرشوگز.

کامله خانم طلبه‌سندن زلیخه بنت حسن‌الدین امیرووا.

«یدنچی»

«انسان»

انسان یاردیلشده حیوان ایله برابردر فقط حیواندن آیرماسی سوزسویلمکی هم‌علمی ومعرفتی ایله‌در. علم ومعرفت دیه‌ك بیلمدیکنی اوگره‌نمك، اوقومق ویازمق وبونلردن باشقه انسانغه بیلورگه تیوشلی اولان شیلرنی بلمکدر. انسان بوعلم ومعرفتنی قایو وقتدن اوقی باشلر؟ البته یاش وبالاوقتندن یعنی یاشی سکزگه ایرشدیکی زماندن اوقی‌باشلر چونکه پیغمبرمز صلی‌الله علیه وسلم حضرتلری بیشکدن لحدکه‌کرگانچه‌یه‌قدر علم اوگرانورگه اجتهاد وهوس ایدگز دیه بیورمشدر. یعنی انساننڭ انسان اولمقی علمی وهنری برکتنده‌گنه اولور. چونکه علم انسانی دنیاده وآخرتده عزیز وحرمتلی ایدر.

ای خانملر! هنرلی‌ومعرفتلی اولورغه طرشوگز.

خدیجه بنت ذالنور اسدوللینا

سیکزنچی

«قیمتلی وقتنی وتیوشسز سوزلردن تلنی صاقلامق»

انسان آقچه‌سنی ودولتینی نه‌روشده صاقلارایسه قیمتلی وقتینی

بوشقه اوتکارمکدن وتلینی تیوشسز سوزلر سویلهمکدن صاقلامق بیگراك لازمدر. حکیملرنك بریسی: آدم ایچون ایك قیمتلی نرسه وقتدر، انسان مالینی اسراف قیلدیغی ایچون خدا حضورنده سؤال ایدلدیکی کبی عزیز وقیمتلی وقتینی بوشقه اوتکاردیکی اوچون هم سؤال ایدلهچکدر دیو بیورمشدر.

عقللی انسان وقتنك قدرینی بیلور وهروقت فائدهلی ایش ایله اوتکارور، اشسزلکدن قاچار، گرچه خدمت ایتکان آراده بولسهده بعض وقتلرده کتاب اوقورغه عادت ایدوب اوزینه کوب فائدهلر کیتورر، تیك تورمقدن کیلگان ضررلردن اوزاوزینی صاقلار.

عالملردن بریسی: انسان فائدهسز کشیلر ایله سویلاشوب وقتینی اوتکارگانچی یالغزی فائدهلی اشلر ایله یاکه کتاب اوقومق ایله وقتینی اوتکارمکی کوب درجهلر آرتقدر دیو بیورمشدر.

اوزون اوزون اوطرشمقدن وفائدهسز بحثلر قیلشمقدن قاچوکز. چونکه فائدهسز بحثلر وقتنی اوتکارور وسلامتلکنی کیتارر وهم خطاقلرغه توشورر.

وقتنك اوتووی بولوطلرنك اوتووی کبیدر. اوشبونك ایچون عقللی آدملر تیز اوتکان قیمتلی وقتلری اچنده فائدهلی علملر ایله وفائدهلی ایشلر ایله فائدهلنوب قالهشلردر. ای قرنداشلرم سزلرده وقتکزی قیمت بلوب فائدهلی اشلرنی اشلرگه وفائدهلی سوزلرنی سویلرگه طرشوکز اگر فائدهسز سوزلرنی سویلمکدن صاقلانسهکز خطاقلردن صاقلانغان بولورسز. «کریمه بنت عزة الله»

کامل آدمچیلك

آدمچیلك شرعا کورکام وممدوح برصفتدر. (احنف) حضرتلرندن آدمچیلك نهدر؟ دیو صوراغانلرنك برینه: الوغ درجهلی بوله توروب توبهنچیلکلی بولمق، وبراودن اوچینی آلورغه قدرتی بوله توروب

عفوقیلمق ، وهروقت محتاجلرغـه یـاردم وشفقت ایتمك دیـو جواب ویرمشدور.

کامل آدملر معرفتلی وگوزل خلقلی بولـدیقلرنـدن باشقه‌لردن کورگان یمانلقلرنی بیك یینگل وآسان‌لق ایله عفوقیلورلر.

معرفتلی وکامل آدملر آنـدای نادانلقلر یله یامانلق قیلغان کسه‌لره اوگوت ونصیحت قیلورغه اوزلرون بورچلی صانورلر ویمانلقلر ینه قارشی یخشیلق ایله‌رلر. تا کـه کامل آدملرنـك بریسی : یخشیلقغه یخشیلق هرکشینك اشیدر یمانلقغه یخشیلق ایرکشینك اشیدر. دیوبیورمشدر، ای قرداشلرم ! کامل انسان بولورغه طرشوڭز.

پیرم غوبیرناسی اوصا اوبازی قـاجماقتی قریـه‌سینك نجم حنه بنت ملا محمد صدیق امیرووا.

عزیز قرداشلرم :

پیغمبرمز محمدمصطفی صلی الله علیه وسلم حضرتلری (لن تدخلوا الجنة حتی تؤمنوا لن تومنوا حتی تحابوا) دیمشدر. یعنی اوجماغقـه کره آلمازسز مؤمن بولغانه‌قدر ، مؤمن‌بوله آلماسز بربرگز دین‌نفرتلرنی بتروب‌سو یشدکگزه‌قدر دیمکدر. ایمدی‌سو یشمك ایسه بوله‌در آرالرمزدین کینه وحسدلرمزنی بتروب محبت‌وعدالت یولنده اتفاقده بولشساق‌شونك اوچون‌بز مسلمه‌لر اتفاقده اوله‌رق بر برمزنی حقیقی قرداش بلوب‌بر برمزگه ملایمة ایلان فائده‌لرمزنی کوزاتشمك شرعاً برنچی درجه امر واجبدر.

دخیلده :

پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم (لیس خیرکم من‌ترك دنیاه لآخرته وآخرته لدنیاه بل‌خیرکم من‌اخذ من‌هذه) دیمشدر. یعنی‌سزنك‌خیرگز توگلدر آخرتی اوچون دنیاسنی قویغان من‌ودنیاسی اوچون آخرتنی قویغان من بلکه سزنك خیرگزدر دنیاسنی هم آخرتنی برگه جیغان من دیمکدر. ایمدی دنیا ایله آخرتنی برابر جیمق خیر اولسه شونك

چاره‌سنی ازله‌مك تیوشدر . ایمدی دنیا ایلان آخرتنی برابر جییمق‌نك چاره سی البته علم‌در چونکه پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم (من اراد الدنیا فعلیه بعلم ومن اراد الآخرة فعلیه بعلم ومن اراد کلیهما فعلیه بالعلم) دیمشدر یعنی برکمسه دنیانی طلب قیلسه علم لازم بولسون هم دنیا ایلان آخرتنی برابر طلب قیلسه‌ده علم لازم اولسون دیمکدر .

ایمدی دنیا ایلان آخرتنی برابر طلب قیلمق اوچون علم لازم بولسه‌هم خدا قاشنده خیرلیراك بولونی طلب قیلساق علم ایچون اجتهاد قیله‌قمز برنچی اهم اولمش‌شی جمله‌سندن اولدی .

معلمه عظیمه خانم تکایروا .

توقزنچی

«خاتونلر»

انسانلرنی ایر وخاتون اعتباری برله قاراغانده ، خاتونلر . . . دنیاده‌غی انسانلرنك نصفنی تشکیل ایته تورغان زور بر جمعیة‌در . اما آلارنك تربیه‌سنی وقوچاقلرنی اوسب کمالنکه ایرشومزی وآلارنك یتشدرگان یمشلری ایدکمزی ، بتون انسانلرنك . . . وجودینه باعث آلار ایدکنی خاطرگه آلساق ، خاتونلر انسانلرنك اهملی برقسمی ایدکنی اقرار ایدرگه مجبور اولورمز .

خاتونلر شولای بیك زور ، وبیك اهمیتلی جمعیة بولسه‌ده بولارغه توبان درجه کوز ایله قاراو وبولارنك تربیه وتعلیمنه اهمیت بیرماو بزم شرق مسلمانلرنده طبیعی بر حالگه کرمشدر .

گویه بتون انسانلرنك آنالاری بولغان خاتونلر ، وبولاچق قزلر ، عقلده خلقتده ناقص ایمش ، شونك بولغاچ باشقه حقوقلرده‌ده ایرلردن کیم بولورغه تیوش ایمش .

خاتونلرنك حقوقلرنی شریعتغرامز بیك گوزل تحدید ایتمش در .

لکن مسلمانلر شریعت قوشقانچه قالدرمای بیچاره‌لرنی قوللر درجه‌سنده حقوقسز، اسیرلر کبی دورت دیوار اچینه تغب قویوب، خاتونلر ایرلرگه بر خدمتچی، قوهٔ شهوانیهٔ حیوانیه‌لرنی اوته‌مك اوچون بارادلمش بر مخلوق درجه‌سنده قالدرمشلردر. بر یمشلی آغاچنی کیره‌ك قدری ولزومنچه تربیه ایدلمادکده، اول آغاچنڭ یمشی نچار اولدغنی هرکم بله فقط یمشلی آغاچ کبی اولان خاتونلر تربیه ایدلمادکده آلارنڭ بالالری نچار وتربیه‌سز اولدغنی بزم قرداشلر آڭلای آلمایلر. شرع شریفمزده خاتونلرغه نه‌کوز ایله قارادغی بیك ظاهردر. جناب حق هر امرده ایرلر ایله برابر خاتونلرغه‌ده خطاب ایتمش. شریعت احکامی ایله ایرلر مکلف اولدیغی کبی خاتونلرده ملکف اولمش قسقاسی هر امرده آلارنڭ عقلری بیك آچق بیان ایدلمشدر. رسول الله صلی الله علیه وسلم وخلفاء راشدین زمان سعادتارنده خاتونلرنڭ نه‌قدری نفوذلی ایدکی خاطرگه آلنسه بوکونده‌گی حالمزگه عجب ایتمه‌مك ممکن دگلدر.

شکرلر اولسون بوکونده قزلرنی تعلیم وتربیه ایدو کره‌ك ایدکی خاطرگه آلندی آز بولسه‌ده قزلرغه مخصوص مکتبلر بنا ایدلوب آلارنی تعلیم وتربیه ایده‌باشلادیلر. خاتونلرده اوزلرینڭ حیوانلر درجه‌سنده قالدقلرنی آڭلاب، یوغالغان حقوقلری بار ایدگنی دعوا ایده باشلادیلر. خاتونلرغه بولارده انسانلردیه قارامق وآلارنی تعلیم وتربیه ایدرگه کرشمك ترقی نڭ برنچی آدمی (خطوسی) در. هر صنف اوز حالنی اوزی آرتق بله. نیندای جهتدن تارلق وآغرلق کیله ایدکنی توشنه، وشونڭ اوچونده اوزلرین جمعیة تشکیل ایدوب، اوز حاللرنی اصلاح قیلورغه تیوش ایدکنی باشقه‌لرغه آڭلاتوب، باشقه‌لرنی اوزلرینه یاردمچی ایدرگه اجتهاد ایده‌در همده اوزلرینه بر حرکت تعین ایدوب مقصودلرینه نیچوك ایرشورگه ممکن ایدکی توغرسنده بر یول حاضرلایدر.

بوکبی اشلر البته جمعیه‌سز برایکی گنه‌کش نک اجتهادی ایله بولماید. شونک اوچون هرصنف برجمعیة تأسیس ایله، بوده باشقه‌لر اوچون خدمت ایله‌در. مسلمه‌لر شویله برجمعیة کیره‌ک ایدکنی ده آکلادیلر. روسیه مسلمه‌لری برنچی اوله‌رق اوفاده مسلمه‌لر جمعیتنی میدانغه چغاررغه موفق اولدیلر. بوجمعیة‌نک فائده‌سنی یازوب توررغه‌ده حاجت یوق دیب بلام. باری شونیغنه خاطردن چغارماسقه کیره‌ک ایندی قوری اسم ونام ایله قالمای باشلاغان اشنی نیچوک اولسه‌ده آلغه آلوب بارزغه، فائده‌سنی کورساتورگه اجتهاد ایتارگه کیره‌ک. شویله اجتهاد ایدلسه بونک اعضالری بتون ملة آغزندن تشکردن باشقه سوز ایشته‌چک دگلردر. الحاصل! ترقی ایدومزنک ایک زور جهتی‌ده قزلرنی تربیه وتعلیم ایدوگه موقوفدر، بونک عکسی ایله حرکت ایتدکده ترقی ایدو ممکن دگلدر دیب ایتورگه جسارت ایدم.

تربیه وتعلیم کورگان قزلرنک عقللی اولوب، بتون عائله‌نی سعادة اچنده یاشاته‌چاغی موندبیان قیلوب تورودن مستغنی در. آقنق سوزم شولدر موندن صوک مسلمه‌لرده تعلیم وتربیه کورسونده بتون ملتمز سعادت اچنده یاشاسون.

ع . غ

« اونونچی »

اوفا اویازی عمر آولینک امام میکلی اسلام بن عارف عثمانفدن

محترمه معلمه کامله خانم!

جنابلرکزنک خانملره مخصوص بررساله وجوده کتوردیکلرنی ایشتوب مع المنونیة تبریک ایدرز. جناب حق خدمة ملیه‌کزنک دوامنی میسر ایلیه. کوب زمانلردن بیرو آرزو ایتدکمز ودورة کوزلرمز ایله منتظر اولدیغمز شیلرک وجوده کله باشلادیغی بیوک برفضیلتدر. بنده شادلغم سببیله‌برقاچ فکرمی بیان ایتدم معقول اولسه رساله‌کزنک بریرینه الحاق قیلماقکزی رجا ایدرم.

سوكلو خانملر !

سزلره اوّل درجه بلورگه تیوشلی اولان نرسه‌لر صحت بدنیه‌نی محافظه وصوكره‌ده علم وحكمتدر. انسان ایچون صحت بدنیه‌سنی محافظه ایتمك لازم اولدیغی كبی قلبنی‌ده علم وحكمت یمشلریله تطهیر ایتمك اول درجه لازمدر انساننڭ توغری فكرلی، صاف كوڭللی اولمقی صحت بدنیه‌سنی صاقلامق وفائده‌لی علملرنی تحصیل ایتمك ایله اولور، بناء علیه ملت آنالری اولاچق جمله خانملره، انساننڭ صحت بدنیه‌سنه دائر شیلردن هم علم وتربیه‌دن خبردار اولمقلرینی ویاش بالالرنی علم واخلاق ایله تربیه قیلمقلرینی چن كوڭلدن توصیه ایدرم. چونكه بالالرنڭ دنیاغه كیلدكی كونلرندن باشلاب بلاغتكه ایرشدكلرینه قدر آنالر قولنده تربیه قیلندقلری كوزمز آلدنده‌در كوره‌مزكه آنالر تربیه‌لی اولسه بالالرده تربیه‌لی اولورلر وآنالر تربیه‌سز اولسه بالالرده تربیه‌سز اولورلر. توغریسی انسانی مسعود وبختیار ایتكان نرسه تربیه والوغ درجه‌لره ایرشدرگان كینه اوشبو تربیه‌در. ایشته ملت اسلامیه‌نڭ ترقیاتی خانملرنڭ علم تربیه‌سیله تربیه ایدلمكلرینه موقوفدر.

بزم بو صوڭ عصرلرده علم ومعارفده باشقه ملتلردن آرتقه قالدیغمزه‌ده سبب اوشبو خانملرڭ علم ومعارفدن وتربیه‌دن بی خبر اولدقلریدر. زمان سعادتدن باشلاب ۹۰۰نچی سنه‌لرگه قدر خاتون وقزلر تربیه‌سینه زیاده اهمیت ویرلمشدر. شول زمانلرغه قدر بولغان اسلاملرنڭ یوقاری‌لقلری، دینی وسیاسی شوكتلری، معیشت واقتصاد جهتلرینڭ كیڭلكلری كندلرینه ایڭ متمدن وهر جهتچه ایڭ مقتدر دیب حساب ایتكان قوملرڭ، عقللرون حیران ایتمسلك ویوره‌كلرینه خوف صالماسلق درجه‌ده توگل ایدی فقط بو صوڭ عصرلرده خاتون قزلرنڭ تربیه‌سینه اهمیت ویرلونڭ طوقتالوی ایله دنیالر بسبتون باشقه‌لانوب، اتفاقلر اورنینه افتراقلر باش طغوب ،

صداقت اورنینه خیانت اولطروب بایلقلر فقیرلك ایله آلماشنوب خواجه‌لر قللغغه قالدی، وقل‌لر آیاق آستلرنده طابطالدی. بواشلر قایدن کلدیلرده کملر بواشلرنڭ دنیاغه کیلوینه سبب بولدیلر ؟...

کلام قدیم = وحدیث نبوی علم وهنرلرنی ایرلرگه وخاتونلرغه استمکنڭ فرض ایدوکنی آچق آڭلاتدیغی حالده، بلمم نه اوچوندر علم‌نی باری دینی جهتکه‌گنه حصر ایدوب وملتمز آراسینه‌هنرسزلك ومعرفتسزلك اورلقن صاچب، اسلامیتنی باری یالقاولردن جیولش برگروه آدملر جیونتسی کورگازوب، خاتون قزلرمزنی اوقتوحرام‌دیه تچقروب اول بیچاره‌لرنی هرحقوقلرندن آیروب حیوانلرکبی اسارتده قالدروب ، ملتمزنڭ نصفی بولغان خاتونلرمزنی نادان قالدروب ، بونلر واسطه‌سیله ملتنڭ قوللرینه کره‌چك کوب اشلری قولدان کیتمش، علم ومعرفت‌اورنینه کوب یارامغان اشلر طولب فسق‌فساد وافتراق میدان آلوب سداسکندر کبی برسی برسینه توتاش اسلام دولتلری اجنبیلر قولینه کوچوب، اوزلری خوار حقیر بولوب ایزلوب طابطالب قالمشلردر، حتی شول درجه‌گه قالدیکه اسلامیت عالمی باری دین توتودن‌غنه عبارة معرفت ومدنیتنی قابل توگل، آلارنڭ قرآن‌لری یالقاولق برله‌بیوره کسب ومعارفدن منع ایته‌دیو، اجنبیلر طرفندن‌کلام قدیمگه تل‌اوزاتماغه‌باشلادیلر، یوق‌ایسه‌حقایق قرآنغه‌توشنوب اوز وظیفه‌مزنی اوزمز صاقلی آلساق مجموع‌عرفاننڭ معدنی قرآن‌شریف ایدوکینه کم‌انکار ایدرایدی ؟ آنڭ‌اوچون‌حاضرگی کونلرده ، ملل اجنبیه قولنده ، استعمال ایدلوب دنیاغه چقمش کشفیاتنڭ وبارکبی عجایب حاللرنڭ ، اصلن‌تفتیش ایدولسه‌هرقایوسی، قرآن‌کریمده بولمش برآیه‌نڭ معناسی یاکه جناب نبویدن سویلنمش برحدیثنڭ صداسی‌در. ایمدی بوحالده اوتکان اشکه کیری قایتوب اوفطانمق بولماس هرنه بولسه بولدی.

الحمدلله بوکونکی زمانلرده بزده ملتمز آراسینه علم ومعرفة طارالوب ایرانلرمز وخاتونلرمز برچه دین وملت یولینه خدمت ایده باشلادیلر، انساننک مسعودیتی علم سایه‌سنده گنه اولدیغنی دوشنه‌دیلر ، وخاتون قزلرنی اوقتو حرام‌دیب دنیا تولترو چیالرنک سوزلرینی وفتوی‌لرینی شخصیات توزاغی وجهالة آوی ایدکونی آچیق بلدیلر . اگرده عرب تاریخلرینه نظر قیلساق اسلاملرنک شوکتی دنیانی ساکتدکی وقتلرده خاتونلری نه‌روشلی بولغانی آچق معلوم اولور.

بعضیلرینی بواورنده کوسترالم !

۱) ام‌المؤمنین عائشه صدیقه ، واسمأ بنت ابی بکرنک هرجهتلردن عالمه اولدیقلری کبی ایره‌نلردن آزکمسه‌لرگه نصیب بولا تورغان هیئت کبی علم‌لرده هم ماهره اولمشلردر.

۲) پیغمبرمزبرله برلکده محاربه‌لرده یورگان ، امیه ، بنت‌قیس ابوالدرداء خاتونی هجیمه ذات عالیه‌لری طبیبه‌لردن اولمشلردر ، نُسَیبَه بنت‌الحارث جناب عالیه‌لری حکیمه‌لردن اولمشدر .

۳) امام حسین بن علی حضرتلرینک قزی ، ساکنه جنابلری فصاحتده علم وادبده نظیره‌سز برنچی اولمشلردر.

٤) ٤٠٠ نچی سنه‌لر زماننده «عائشه» بنت احمدالقرطبی علمی ودرست یازوی وقوهٔ شعریه‌سی جهتندن زمانه‌سینه‌نک اینک بیوک ذاتلرینه اوستون کلمشدر .

۵) ٤۵٠ نچی سنه‌لرده اندلسده بولمش «عروضیه» عبدالرحمن بن غلیون جاریه‌سی لغتده نحوده هم عروضده بولغان مهارتی برله‌کوب عالم‌لرگه اوستون کلمشدر.

٦) ٧٠٠ = ده هم ۸ یوزیللرده بولمش ام سلمه احمد بن خلف قزی تفسیرهم حدیثده ، سیوطی هم باشقه مونک کبی ایره‌نلردن الوغ ذاتلرغه استاذ بولمشدر.

۷) ۹۰۰ نچی سنه‌لرنڭ عالمه واديبه‌لرندن «عائشه» يوسف بن احمد قزی نه‌قدر عالمه واديبه بولوب علمی وادبياتی برله زماننده کوب ذاتلره استاذلق قيلمشدر.

اول کونلرده ملة اسلاميه‌نڭ، مخالفلرگه دهشت صالديقی بوکبی تربيه‌لی ملت آنالرينڭ کوبلکندن ايدی وملت آتالرينڭ تربيه‌ده کمالتلری بوکبی ملت آنالرنڭ وجودندن وکوبلکندن کلمش ايدی. زمان سعادتده علم‌ده وفنونده نظيره‌سی اولميان وکوب ذاتلره استاذلق قيلغان خانملرڭ بولولری بوعصرده اولان خانملره نمونه اوله‌لمازمی؟ همده خانملره اوقو يازو هم هنرلر حرام ديه دنيانی شاولاتدقلری عالملرمزه عبرت دگلمی؟ فاعتبروا يا اولی الابصار

مکتب قزلرينه

ای بالالر بله‌سزلرمی؟ حاضرگی کونده نه‌ايچون حاضرله‌نورسز وکيلاچك زمانلرده کم بولاچقسز؟ درست حاضرگی کونده سزلر مکتب شاگردلری، وبريورطنڭ کچك بالالری بولساگزده کيلاچك زمانده اوسنلرگزه آغر خدمتلر يوکله‌تلگان بر يورطنڭ آنالری ودهاتوغريسی برقومنڭ دين ودنيا جهتلرينی اصلاح ايدوچی ذاتلر اوله‌چقسز، آدم بالاسينڭ قايغوسز راحت زمانلری ولذتلی ساعتلری کچك وبالالق وقتلريدر. خصوصاً قارطايمش زمانگزده خاطرگزه کلوب سزلری حيرتده وتأسفده قالدره‌چق وقتلرگزده مکتب ومدرسه‌ده ياشاغان وقتلرگزدر. حاضرگی کونلرده بريورطنڭ اچنده آتا وآنالرگزنڭ تربيه‌سنده هرقايوگز قايغو وحسرتسز راحت راحت بلبللر کبی صايراشوب عمر اينسه‌گزده برآزغنه يللرڭ اوتوی برله بربرگزدن آيرلشوب بربرگزدن يراق يرلرگه وچيت شهرلرگه کيته‌چکسز، شوشی بختلی وقتلرگزی ولذتلی ساعتلرگزنی آغزلرگزدن تشلرگز توشوب بنکانچه صاغنوب سويليه‌چکسز! ايمدی بوحاللرگزنی فکرلب

هر قایولرڭز ایبداشلرڭزنی برتوغمه‌لرڭز کبی کوروب شفقت ومرحمت
برله یاشاب هیچ بر ساعتلرڭزنی بوشقه اوزدرماینچه کیله‌چك
کونلرڭزنی خاطرلب قرداشلرڭزنڭ دین ودنیالری فائده‌سینه خدمت
ایتوچی ذات بولوب دنیاده حرمتلی اسم برله ذکر ایدلورگه وآخرتده
کورکام درجه‌لرگه ایرشورگه اجتهاد ایدڭز. آنڭ اوچون آدم بالالرینڭ
معرفة کسب ایتوب، حقیقی انسان اسمنی آلاچق وقتلری مدرسه‌ده
توردقی وقتلریدر. شول کونلرنڭ قیمتنی بلوب بارکبی همتنی اوزینڭ
انسانلغینه صرف ایتمك اخلاقینی توزاتمك وانساننڭ سعادتینه سبب
اولاچق هنرلری اوگرانمك تیوشلیدر. اگرده شوشی قیمتلی وقتلرڭزنڭ
قیمتینی بلمی غفلتده اوتکارساڭز دنیاغه چقغاچ سزلره هیچ راحت
اولمز چچك کبی عمرلرڭزنی اوکنچ وحسرت ایله کیچرورسز دنیانڭ
هرتورلی بلاء وفتنه‌لرینه دوچار اولورسز.

ای بالالر! تکرار دیورمکه سعادتڭز اوچون طروشاچق ساعتلرڭز،
شوشی مدرسه‌ده اولترغان زمانڭزدر. حاضرگی یانڭزده تورغان کچکنه
قاره صاوتلرڭز الوغ حکمت چیشمه‌لریدر، قوللرڭزغه توتقان قلملرڭز
انجو وجوهرلر تزه‌تورغان قوراللرڭزدر.

ایکی‌گنه کلمه سوزمده شولدر، هر قایولرڭزنڭ طرشولرڭز اوز
فائده‌لرگز اوچوندر. سزلرنڭ آرالرڭزده اولان بعضلرڭزنڭ
آتالری بای بولسه‌لرده کوبلرڭزنڭ آتالری، اورطاچه وفقیرلردر.
شولای فقیر بولاتوروب آتا آنالرڭز سزنڭ سعادتڭز اوچون بارکبی
راحتلرون جیوب وبارکبیماللرون صرف ایدرلر، اوزلری اوست
باشلرینه کیونماینچه سزلرنڭ راحتڭز اوچون اوزلرینه نه‌قدر مشقتلر
یوکله‌رلر. اگر سزلر آتا آنالرڭزنڭ بوحرمتلرینی اعتبارڭزدن
چیقاروب چچك کبی وقتلرڭزنی بوشقه اوزدرساڭز، حرمتلو
آتا آنالرڭزغه خیانت ایتوب الوغ گناه اشلامش بولورسز، وایکنچی
اوزڭزنڭ آلداغی سعادتلرڭزنی جیوب دنیاده حرمتسز قالوب آخرتده

پیغمبرمز محمد صلی الله علیه وسلم اوجماخ آنالر آیاق آستنده در دیمش اوشبو جمعیتده کیلاچکده آنا اولاچق خانم قزلری ادب ودیانة مقتضاسنچه تربیه ایدوب دنیا وآخرتلری توزك اولارق تحت تربیه‌لرنده اولان ملت بالالرینڭ اوجماخلی اولمقلرینه سبب اولغای ایدی.

هرنرسه ابتداسنده آوربولادر بویاکی ایشکه البته تیرس قاراوچی-لرده بولور، سوز وقلم ایله‌ده قارشوکیلوچیلر بولور. یاکاصالنه تورغان آرچلمغان یولغه آیاق باصاسز بویولده آرقلی یاتقان تیگاناکلرده بولور لکن أش ایالری آکاقاراب توقتالماس درست نیت ایله غیرت واجتهاد ومشقتلره صبرلق وکیلاچاك یاقتی کونلرده امید باغلامق یولداش اولورسه مشکللکلر آرچیلور. بزم اسلام دینی علم وتربیه‌نی بارچه ایر وخاتونغه لازم ایتکان هربر کشی‌گه طرشقان نرسه‌سینڭ گنه یمشی نصیب بولور دیه هرقایومزغه اجتهادنی لازم ایتوب کشیگه گنه وشانوب تیك توروردن طیغان.

اوّلده اسلام خانملری علمده باشقه ملتلرگه کوچورگیچ بولغان پیغمبر علیه السلامنڭ زوجه‌سی حضرت عائشه‌دن ایرلرنیچه ملڭ حدیثلر کوچورگانلر پیغمبر علیه السلام صحابه‌لرگه «دینڭزنڭ یارتی‌سون اوشبو حمیرأدن آلوڭز» دیمش.

اندلسده بریول یازوی برآلطون بهاغه یورگان مسلمه خانملر یتوشکان الله تعالی هم پیغمبر علیه السلام حضرتلری خانملری «صاحبه» دیب آتاغان یعنی ایرلرگه دنیا وآخرة سعادتن برگه قایغورتشه تورغان یولداش دیمکدر برنیچه‌یل مدة ایله‌گنه فائده‌ده شریك بولغان یولداش توگلدر بلکه قایغوده وشادلقده هم راحت وتارلقده فقیرلکده وبایلقده سلامت وقتده هم آورو وقتده هم آخرتده برگه بولاتورغان منگولك یولداشدر. قزلر تربیه‌سی بیگراك مقدسدر. پیغمبر علیه السلام قزلرنی تربیه ایدوچی ادب وعلم اویراتوچیلر

منم ایله درجه‌لری برگه بولور دیمش‌نه‌بیوك سونچ‌ر الله‌تعالی الفت واتفاق بیروب ادب وانصاف دائره‌سنده ترقی اینولرگزی نصیب ایله‌سون. دعاچی‌گز امام حسنی.

خانملر جمعیتنده اوقولغان نطقلر جمله‌سندن

«ایکنچی»

حرمتلو وشفقتلو خانم افندیلر!

حرمتلولر! هرقایوگزه معلوم دنیاده هربر مترقی‌ملت وقوملرنك کنده‌ملت وقوملرینی صاقلاب دین ودنیالرینك سعادتلرینی آرتدروب علم ومعرفت واخلاق هم هنر طرفلریندن آلغه یبارو اوچون آچلمش جمعیت خیریه‌لری واردر بونلر هرکون یاکه هرساعت آرتوب یاتماقده‌درلر شونلرنی کوروب بزمسلمان خانملریده کوب عبرت آلوب بوکون زمانمز یکرمنچی عصرنك کورساتوی بوینچه اجتهادینه شروع قیلوب نظام‌نامه سنی یازدروب ترجمه هم طبع قیلدروب نظام نامه‌نك اچنده کورستلگانچه ملت اسلامیه‌نی وملت بالالرنی طریق هلاکتدن قوتقاوروب سعادت یولینه کرتوحقنده اجتهاد هرقایومزغه فرض بولسه‌ده نه‌چاره‌که بوزمانه‌غه قدری بوالوغ اشنی قایدن باشلاب وقایدن توتونوب اشارگه‌بزلرگه یول‌کورساتوچی بولمادقندن همده اوزمزغفلتمز سببلی بوکونه قدری براشده قیلوممکن بولمادی. آزمی‌کوبمی اوشبویکرمنچی عصرده کوزلرمز برقدرگنه آچلوب کیلاچکده آنابولاچق بالالرمز خصوصنده هرتورلی اوی وفکرلرگه توشدك ایمپیراطور اعظم حضرتلرینك مانیفیست عالیه‌لرینه بناءً هرتورلی ملتکه فائده‌لی جمعیتلر ترتیب ایتوممکن اولدقندن اوشبوکون آلدمزده اولان جمعیتنی آچارغه موفق بولدق بوجمعیتمزنك توب مقصودی کیلاچکده آنا بولاچق قزبالالرمزنی گوزل‌ایدوب تربیه ایتمك‌که اجتهادایدودر. معلوم‌که‌بوقدری الوغ-

اش بره‌ونڭ‌گنه قولندن کیلمایدر شوڭا بناءً عالم وعالمه‌لرمز
علملری ایله بای وغیرلرمز همت وغیرتلریله ، بوقدر ثوابلی اشکه
یاردم ایدرشمك تیوشدر بوطریقه ایدو ایچون بوکبی جمعیت ومشاوره
مجلسلری یاصاب سویلشو والفت ومحبت ایلان مصلحت ایدشو لازم در.
بوجمعیتمز خصوصاً خاتون وقز بالالرمز ایچون فائده‌لو اولاچغنده
شبهه یوقدر چونکه بوجمعیتمز قزبالالرمزنی تربیه ایدو ایچون
برنچی درجه‌ده یاردمچی در بزم قزبالالرمز تربیه‌لو گوزل خلق وگوزل
معرفت ایاسی بولسه‌لر طبیعی بالالریده شویله اولاچقدر چونکه بالالرنڭ
برنچی تربیه آلاتورغان اورنلری آنالرنڭ اینا گی‌در. ایکنچی
مدرسه‌در. ایمدی اگرده ملت آنالری اوزبالالرینڭ الڭ گوزل والڭ
معرفتلو وکیلاچکده آرسلان کبی بهادر بولوینی تلاسه‌لر آنا بولاچق
قزبالالرنی تربیه‌ده کیمچلك قیلماسونلر بوخصوصده رسول اکرمنڭ
امراینده‌یکی معلومدر ودخیده بوکبی جمعیتلره یاردم اعانه‌ده
بولشسونلر دیه جان ودیلدن رجاء ایدرمز. حق سبحانه وتعالی اوزفضلی
ورحمتی ایله اوشبوکبی ملتمزگه فائده‌لو جمعیتلرنی یاصارغه مانفیست
عالیلریده رخصت ایدن ایمپیراطور اعظم نیکولای الیکساندروِیچ
حضرتلرینڭ بالجمله خاتون وقزلارغه شفقتلی زوجهٔ محترمه‌سی
آلیکسارا فیدرونا ومحترمه انکاسی ماریه فیدرونا وعزتلو بالالرینڭ
وجمله خاندان عالیلرینڭ ومحترم خادم الملت ومرجع الاسلام اولان
مفتی الاسلام حضرتلری محمدیار سلطانف وزوجهٔ محترمه‌لری وعزیز
بالالرینڭ عمرلرینه برکات ویروب فقیر وفقراٴغه وبالجمله رعیتکه
فائده‌لو تدبیر وعمللر میسر ایلایه واشبوکوردکمز جمعیتکه باش
سببچی اولارق اجتهاد ایدوب یاصاوچیلرنڭ عمرلرینه برکات بیروب
قیامتکه‌قدر اسم شریفلری ایذگولك ایله ذکرقیلنونی نصیب ایله‌یه
وبوجمعیتمزنڭ خیرلوساعتده باشلانوب خاتون وقزبالالرمزغه الوغ
یاردمچی ویتاکچی اولارق اوزاق عمرلر ایله ملتنڭ آلغه کیتووینه
الوغ خدمتلرنی نصیب ایله‌یه آمین بحرمة سید المرسلین .

عائشه آبزگیلدینا

«٣ نچیسی»

عفتلو بیکه وخانم افندیلر!

جمعیتلرگزی ملت نامندن تبریك ایدوب بوکبی جمعیتنك بولوینه اجتهاد ایدوچی حمیتلو بیوك خانم افندیلره آیروچه طرفمدن رحمت اوقیم.

خانم افندیلر! مونك کبك (تعاون) یعنی یاردملهشمك جمعیتی ایك برنچی کیراك نرسهلر جملهسندندر.

بو یاردملهشمك جمعیتنك لازم ایدوکن الله تعالی حضرتلریده قرآن کریمده بیان قیلغان اعوذ بالله من الشیطان الرجیم (تعاونوا علی البر والتقوی) یعنی یاردم قیلوشگزلر هر ایذگو اش ایله تقوالقغه. دیمشدر. کیلگز همتلی خانم افندیلر! بو جمعیتنك بولوب خدمتکه کریشوینه بارچهمز اتفاق ایدوب مالّلی خانملر ماللری ایله عقللیلر عقلی ایله علمی اولان خانملر علملریله ممکن قدری طروشایق. عربلرده (همت الرجال تقطع الجبال) دیگان سوز باریعنی طروشقان ایرلر طاو طاشلرنی کیسوب اورنندن کوچرهلر اول سوز یالغز ایرلرگه گنه خاص بولمای بلکه هر همت وغیرتلی بولغان قز وخاتونلرده ده طابلورغه تیوش. آننك ایچون الله تعالی بزلرنیده ایرلر کبی قابلیتلی ـ وصلاحیتلی قیلوب یاراتقان بزلرده آلار کبی هر شینك سببلرون قیلوب اخلاص برله طروشساق انشاءالله هر قایوسی بولور. هم بولاچق دیب سوزمنی تمام قیلهمن.

اوفاده معلمه خدیجه.

٤ نچیسی

سوکلو قرداشلرم !

اوشبو ملت مجلسنی (یعنی جمعیة خیریه‌نی) تأسیس ایدوچی حمیتلو واجتهادلو مؤسسه خانملره علی الخصوص اوشبو مجلسکه جیولمش خانملره علی العموم چن کوکلم دن شادلانوب اوشبوجیولشمزی تبریك ایدرم. روسیه‌لو اسلام قرنداشلرمز آراسنده بوکونه قدر وجوده کلمامش براشنك وجوده کلمکی بیوك شادلق وبیوك بر فضیلتدر. خانملره مخصوص بوکبی جمعیتلرك بولوی شرعا وعقلا ممدوح اش اولدیغیله برابر دین وملتمزك ترقیاتنه ده بیوك سبب وبیوك بر باصقچ اولاچغنده هیچ شبه یوقدر درست: روسیه ده ایك برنچی مرتبه کورلمش بر جیولش اولدیغندن فائده‌سنه عقللری ایرشمگانلر بلکه معقول کورمزلر لکن رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك «لاتجتمع امتی علی الضلالة» دیه بیوردیغی حدیث شریفنی مطالعه ایتسه‌لر وفلسفه‌سنی ملاحظه قیلسه‌لر ودوشونگانلرمز دوشنمگانلره آکلاتسالر، بوکبی خیرلو بر جیولشنك کره‌ك ایدیکنه هیچ شبهه توتماسلر.

اعتبار ایدلم جناب حق حضرتلری بزلره پیغمبر یباردی وپیغمبرمز هم رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری نچه‌مکلر حدیثلرون قالدردی. بو قرآن وحدیث ایله عمل قیلمقنی ایرانلره‌گنه فرض دیوب ...ه‌سزمی؟ یوق قرنداشلرم ایرانلره‌گنه فرض اولمامش بلکه ایرانلره ...انملره برابر جمله‌مزه فرض اولمشدر. جناب حقنك امری؛ فرمانی جمله‌مزه ...زدر. اگر قرآن وحدیث ایله عمل قیلمق ایرانلره وخانملره برابر ...س اولسه قرآن وحدیث اتفاق اوله‌رق دنیاوی واخراوی ایشلرمزی ...جمله دین قرنداشلرمزنك آراسنی اصلاح ایتمك ایله عام وهرتورلی هنرلرنی اوگرانمك وبلمك ایله امر قیله‌در.

اعتبار ایدلم: روسیه یورطنده نچه طائفه وملتلر برگه یاشامقده‌مز واشبولرنك ایچنده نه‌قدر فقیرلك ونه‌قدر خوارلق ده کون کیچرگانلر

وار ایسه کوبره گی بزنك مسلمان قرداشلرمزدر. بونیلهـ[illegible]ن؟ البته نادانلق وهنر یوقلقندندر. اسلام قرداشلرمزك بونچه خوارلقده واسارتده عمر کیچردکلرینی حمیتلو مؤسسه خانملرمز بزلردن اوّلرهك دوشنوب علم هنر، ادب واخلاق وتربیه اورلغینی تاراتوب دین وملتمزك ترقیاتنه حرکت ایتو ایچون فقیرلکدن واسارتلکدن خلاص تابو ایچون بو جمعیت خیریه‌نی تأسیس ایتدیلر بو جمعیت خیریه‌نك دین قرنداشلرمزه قیلاچق فائده‌لری وخدمتلری یتیمه وفقیره‌لره یاردم ایتو وآنلره دین تانتو علم وهنر بلدروب ادب، اخلاق ایله تربیه قیلو وقز بالالره مخصوص مکتب ومدرسه‌لر بنا ایدو، یتیمه وفقیره اولانلرنی شو مکتب ومدرسه‌لرده مجاناً تربیه قیلو ومعلوماتلی معلمه‌لر یتشدروب تیوشلی اورنلره معلمه‌لر یبارو الحاصل نشر علوم ونشر معارف قیلودر بناءً علیه اوشبو جمعیة خیریه‌نی تأسیس ایتوچی مؤسسه خانملردن: صوفیه بیکه جانتورینا، ماه پرواز بیکه شیخ علییوڤا، مریم بیکه سلطانوڤا، فاطمه بیکه باسیموا، عائشه بیکه کمالدینوا، جناب عالیه‌لرینه مع الممنونیة تشکرلر اوقوب یاشاسون حمیتلو مؤسسه خانملری ویاشاسون ملة اسلامیه صدالری ایله تبریك ایدرم.

اوفاده مکتب نذیریه‌ده معلمه کامله قاسموا.

مؤلفه طرفندن:

اوشبو خانملر اصلاحی نام رساله‌مزه اشتراك ایدوب مقاله‌لر ارسال ایدن قرداشلر بمه التفاتلرندن ممنونه اوله‌رق چن کوکلدن تشکر ایلرم.

« کامله »